

แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหาย
ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวเกรช มหาดำรงค์กุล
กรรมการบริหารของกลุ่มบริษัท คอสโม กรุ๊ป จำกัด(มหาชน)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 - 2566

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร” ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา ของนางสาวเกรช มหาดำรงกุล เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 – 2566

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย นางสาวเกรช มหาดำรงกุล **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 65

การศึกษาเรื่องแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง และเพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง มาสรุปเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวแทนประชาชนในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง นักท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบบรรยายเชิงพรรณนาที่ต่อบุคคลประสงค์ของการวิจัย

ในปัจจุบันสังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบไปยังวัฒนธรรมดั้งเดิม และทำให้วัฒนธรรมเหล่านั้นเริ่มสูญหายไป และคนในชุมชนอาจเพิกเฉยในคุณค่าของภูมิปัญญา ทำให้ยากต่อการสืบทอดวัฒนธรรม กรุงเทพมหานครมีชุมชนที่เป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมหลายชุมชน ซึ่งบางแห่งกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้คนรุ่นหลังและนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่มีมาแต่ช้านาน หนึ่งในนั้นคือ ชุมชนนางเลิ้ง ที่ยังคงมีวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาหารท้องถิ่น ให้สืบสาน ฟื้นฟูและพัฒนา ซึ่งการวิจัยนี้ได้ศึกษากรณีแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า บริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง มีศักยภาพของทำเลที่ตั้งที่ทำให้เกิดจุดรวมกิจกรรมและกลายเป็นย่านของกลุ่มสังคม อาคารบ้านเรือนมีสถาปัตยกรรมที่สวยงามและเป็นย่านที่ขึ้นชื่ออย่างมากด้านอาหารนานาชาติ และเป็นชุมชนมีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ อันได้แก่ การแสดงละครชาตรี การแสดงโขน ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนนางเลิ้ง การดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมในอดีตถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ประชาชนส่วนใหญ่ย้ายออกไปนอกพื้นที่ที่มีแนวโน้มเศรษฐกิจที่ดีกว่า รวมถึงวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตก็ค่อย ๆ ถูกลืมและสูญหายไป ตามเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้งนั้น เริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน สนับสนุนและพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเสริมสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน

ABSTRACT

Title	Guidelines for Restoration and Development of The Lost Culture in Nang Loeng Community, Bangkok		
Field	Social - Psychology		
Name	Miss Grace Mahadumrongkul	Course NDC	Class 65

This dissertation entitled “Guidelines for Restoration and Development of The Lost Culture in Nang Loeng Community, Bangkok” This research aims to study the geographical context of the Nang Leung community in Bangkok and its cultural background in order to analyze the problems of fading culture faced by the community. The study also seeks to identify strategies for reviving and developing the lost cultural heritage of the Nang Leung community and disseminate the findings for the benefit of the community. The research methodology employed qualitative research methods, including document analysis, relevant research studies, and interviews with community representatives, tourists in the area, and surrounding regions. The research findings are presented in a narrative format to describe results according to the study’s objectives.

In the recent times, Thai society has undergone rapid changes resulting in a significant impact on its traditional culture, leading to the gradual disappearance of these cultural. Consequently, the people in communities may overlook the value of their cultural heritage, making it challenging to preserve and pass down their culture. Bangkok is home to several communities that have been the birthplace of various cultural practices, some of which have transformed into cultural tourism destinations. These destinations allow future generations and tourists to experience longstanding traditions. One of such community is Nang Leung community. This research investigates the case of the Nang Leung community in Bangkok and explores strategies for reviving and developing its lost cultural heritage. The research reveals that the community's location provides a potential advantage, possess focal points for activities and becomes a hub for social groups. The architectural beauty of the community's houses, diverse local cuisine, and ancient traditions, such as traditional theater performances and Khon dance, hold historical significance in economic and social development. However, traditional ways of life and culture have been replaced by modern technologies. The majority of the population has migrated to areas with better economic prospects, leading to the gradual loss and abandonment of cultural practices over time. The research suggests that revitalization and cultural development strategies for the Nang Leung community should begin by fostering understanding and awareness among community members, creating opportunities for their participation, collaborating with the government and private sector, and supporting and developing the community as a cultural tourism destination.

These efforts can not only help strengthen its cultural values but also generate income for the community and strengthen its cultural values.

คำนำ

เอกสารวิจัยฉบับนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรของวิทยาลัย
ป้องกันราชอาณาจักร ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 - 2566 ในลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา
ซึ่งการจัดทำเอกสารวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการใช้การวิจัยเอกสาร ประกอบด้วย
การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์ ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร
นักท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ และการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย บริบทพื้นที่และบริบททาง
วัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง นำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมให้กับชุมชน
และเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจ

ผู้วิจัยหวังว่าเอกสารวิจัยนี้จะมีส่วนช่วยให้ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถ
นำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม รวมถึงแนวทางในการส่งเสริม
ชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคง
มั่นคง ยั่งยืนของชุมชน สังคม ประเทศชาติ

(นางสาวเกรช महาดำรงค์กุล)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก พล.ท. ชวนากร ผดุงกิจ น.อ.อภิชัย ศิริชันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักงานวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ รศ.น.ท. ขลิบทอง คณะอนุกรรมการด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คุณยุพา ทวีวัฒนกิจบวร ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยตระหนักถึงความตั้งใจและความทุ่มเท ของอาจารย์ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร นักท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณโดยรอบทุกท่านที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำงานวิจัย จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่ไม่น้อย จึงขอมอบส่วนดีทั้งหมดนี้ให้แก่เหล่าคุณอาจารย์ ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชา จนทำให้ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และขอแสดงความกตัญญูตเวทิตาคุณ แต่บิดามารดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน สำหรับข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยขอน้อมรับผิดเพียงผู้เดียว และยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

(นางสาวเกรช มหาดำรงกุล)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
คำจำกัดความ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
นโยบายยุทธศาสตร์ชาติ	7
แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์ชาติกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม	12
ความหมายของวัฒนธรรม	14
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม	16
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม	21
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	22
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรม	25
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30
กรอบแนวคิดของการวิจัย	35
สรุป	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	37
บริบทพื้นที่ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	38
บริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	41
วัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	44
ปัญหาการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	45
สรุป	45
บทที่ 4 การวิเคราะห์แนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	46
การวิเคราะห์ SWOT Analysis	46
วิเคราะห์บริบทพื้นที่ (SWOT) ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	49
วิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรม (SWOT) ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	51
การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม	54
การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	56
สรุป	57
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	58
สรุป	58
ข้อเสนอแนะ	61
บรรณานุกรม	64
ภาคผนวก	68
ภาพสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	69
ประวัติย่อผู้วิจัย	70

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4-1	ตัวอย่างการวิเคราะห์ SWOT	48
4-2	การวิเคราะห์ SWOT บริบทพื้นที่ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	49
4-3	การวิเคราะห์ SWOT บริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	52

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1-1	ลานแด่ช่อง วัฒนธรรมของชุมชนชนเผ่าอาข่า	2
2-1	วิสัยทัศน์ประเทศไทย 2580	8
2-2	เป้าหมายในการพัฒนาประเทศ 6 หลักยุทธศาสตร์	11
2-3	ผังความเชื่อมโยง ความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เกี่ยวข้องกับแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปีฯ ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม	14
3-1	บริบทพื้นที่ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร	39

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมไทยที่อยู่คู่กับชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนาน เป็นวัฒนธรรมที่ได้ผ่านการสร้างสรรค์ สืบสม อย่างเป็นระเบียบแบบแผนตามจารีตประเพณี โดยบรรพบุรุษในแต่ละท้องถิ่นของพื้นที่ในประเทศไทย สืบทอดต่อกันไปจากรุ่นสู่รุ่นจนเป็นวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นและบางวัฒนธรรมก็กลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติไทย วัฒนธรรมของไทยมีความหลากหลาย และแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้านภาษา ศาสนา ความเชื่อ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี หรือแม้กระทั่งการแสดงออกของคนในท้องถิ่นก็แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ โดยวัฒนธรรมแต่ละอย่างแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา อารยธรรมเก่าแก่ที่มีมาแต่ช้านานของชุมชน บางแห่งก็ใช้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมกรรมการแสดงออกและปฏิบัติต่อกันในทางที่ดี ชุมชนแต่ละชุมชนจึงควรอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตนรักษาไว้สืบไป

สังคมไทยในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวัตถุ ด้านเทคโนโลยี ด้านการคมนาคม ด้านการดำเนินชีวิต จึงส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นเริ่มสูญหายไปจากชุมชนหรือประเทศไทย และคนในชุมชนอาจเพิกเฉยในคุณค่าของภูมิปัญญา ทำให้ยากต่อการสืบทอดวัฒนธรรมเหล่านั้น วัฒนธรรมบางอย่างจึงได้สูญหาย โดยที่ไม่ได้รับการอนุรักษ์หรือสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น วัฒนธรรมประเพณีบวชลูกแก้ว หรือวัฒนธรรมของชุมชนชนเผ่าอาข่าที่มีลานแดช่อง เป็นลานวัฒนธรรมของหมู่บ้าน เพื่อให้คนหนุ่มสาวในหมู่บ้านมาพบปะพูดคุยกันหลังจากเสร็จงานในไร่หรือเสร็จจากงานบ้าน ก็จะชวนกันมานั่งเล่น พูดคุยกันตามประสาหนุ่มสาว บางคนเล่นกีตาร์ บางคนร้องเพลง หรือมีการให้ความรู้ต่าง ๆ เหมือนกับเป็นการสอนกันให้รู้จักการใช้ชีวิตของชาวอาข่า แต่ปัจจุบันบ้านเมืองเจริญขึ้น คนหนุ่มสาวหรือลูกหลานของชาวอาข่าได้เข้าไปเรียนหนังสือหรือไปทำงานในตัวเมือง คนเก่าแก่ก็เสียชีวิต วัฒนธรรมลานแดช่องจึงค่อย ๆ หายไปด้วย (สำนักพัฒนานวัตกรรมชุมชน จัดการความรู้และสื่อสาร, 2564) ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมบางอย่างในแต่ละท้องถิ่นควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้ รุ่นลูกหลาน และนักท่องเที่ยวได้รับรู้วิถีชีวิตของชุมชน วิถีชีวิตความเป็นไทย อีกทั้งวัฒนธรรมไทย ยังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่สนใจให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย รวมถึงยังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีความสนใจในวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คนเหล่านั้นไม่เคยพบเจอมาก่อน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ

แผนภาพที่ 1 - 1 ภาพแสดงลานแคของ วัฒนธรรมของชุมชนชนเผ่าอาข่า

ที่มา : สำนักพัฒนานวัตกรรมชุมชน จัดการความรู้และสื่อสาร, 2564.

กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดแรก ๆ ของประเทศไทย ที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เลือกเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จากสถิติของกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา ณ วันที่ 25 ตุลาคม 2565 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ในปี 2565 (ช่วงเดือนมกราคม-กันยายน 2565) หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 ดีขึ้น ทำให้มีจำนวน 5.7 ล้านคน โดยจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครนั้น มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึงร้อยละ 222.05 สร้างรายได้กว่า 200 ล้านบาท

กรุงเทพมหานครมีวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องที่แตกต่างกันไป ซึ่งบางแห่งก็กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้คนรุ่นหลังและนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่มีมาแต่ช้านาน หนึ่งในนั้นคือ ชุมชนนางเลิ้ง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ที่ยังคงมีวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาหารท้องถิ่น ให้รักษา สืบสานวัฒนธรรมไว้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร เพื่อให้วัฒนธรรมยังคงอยู่ ไม่ทำให้สูญหายไปพร้อมกับบรรพบุรุษตามกาลเวลาหรือตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ โดยการศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ศึกษาปัญหาการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหาย ศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหาย และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้เกิดการรักษาไว้ให้คนรุ่นต่อไปได้ตระหนักรู้คุณค่าในวัฒนธรรม และยังเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคง มั่นคั่ง ยั่งยืนของชุมชน สังคม ประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร การศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เน้นการศึกษาเนื้อหาด้านวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร รวมถึงนโยบายยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม และการสื่อสารรูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และแนวทางฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ และทำการศึกษาข้อมูลเพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาและให้ข้อเสนอแนะต่อไป

2. ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยนี้เน้นศึกษา ตัวแทนประชากรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้งและนักท่องเที่ยวบริเวณโดยรอบ รวมถึงภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เจาะจงและรวบรวมผลการสัมภาษณ์มาประมวลในรูปแบบการพรรณนา ซึ่งครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

3. ขอบเขตด้านการวิจัยเชิงพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีพื้นที่เป้าหมาย จะดำเนินการศึกษาข้อมูลเชิงลึกในชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร เป็นหลัก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ จะใช้เวลาในการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง การสัมภาษณ์ (Interview) ในห้วงระยะเวลาประมาณ 6 เดือน ตั้งแต่เดือน ธ.ค.65 – พ.ค.66

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย โดยเป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวแทนประชาชนในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง รวมไปถึงแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ เอกสารวิชาการในส่วนของแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย บทความเชิงวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย บริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร รวมถึงนโยบายยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม แนวทางการสื่อสารรูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และแนวทางฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมให้กับชุมชน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อกำหนดแนวคิดสำคัญและแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายให้กับชุมชน

3. การอภิปรายผล

ดำเนินการโดย การนำแนวคิด ทฤษฎี ที่ได้มีการทบทวนไว้แล้ว มาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ตัวแทนประชากรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร นักท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม

4. การนำเสนอข้อมูล

ดำเนินการโดย นำเสนอผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร
2. ทำให้ทราบปัญหาการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร
3. ทำให้ได้แนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

คำจำกัดความ

วัฒนธรรม	หมายถึง	รูปแบบกิจกรรมของมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในชุมชนสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและความเหมาะสม
การอนุรักษ์วัฒนธรรม	หมายถึง	การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมตามประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นที่ต้องร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

การท่องเที่ยว	หมายถึง	กิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ โดยปกติจะเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	หมายถึง	การท่องเที่ยวในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
การฟื้นฟู	หมายถึง	ทำให้กลับเจริญงอกงามขึ้นมาใหม่ เช่น ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทย การฟื้นฟูยังหมายรวมถึง การซ่อมสร้าง (Reconstruction) และการฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation)
การพัฒนา	หมายถึง	กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไป โดยมุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า
การประชาสัมพันธ์	หมายถึง	การทำงานในการจัดการการสื่อสารระหว่างองค์กรและสาธารณชน การประชาสัมพันธ์นั้นช่วยทำให้ องค์กรหรือบุคคล ชุมชน ได้แสดงสู่ผู้ชม ผู้อ่าน โดยใช้เรื่องที่เป็นที่สนใจของสาธารณชน และใช้เป็นการรายงานข่าว โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายโดยตรง
โยน	หมายถึง	การเล่นอย่างหนึ่งคล้ายละครร่ำ มักเล่นเรื่องรามเกียรติ์ โดยผู้แสดงจะสวมหัวโขนจำลองต่าง ๆ ที่เรียกว่า หัวโขน
ละครชาตรี	หมายถึง	ละครต้นแบบของละครร่ำ เล่นกันเป็นพื้นบ้านทั่วไป มีตัวละครน้อย เดิมเป็นชายล้วน ตัวละครที่ไม่สำคัญมักไม่แต่งตัว ยืนเครื่อง ละครบร่ำไม่สู้ดังตามประณีตนัก

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลที่เป็น แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากตำรา เอกสาร วารสาร บทความวิชาการ งานวิจัย รวมถึงเว็บไซต์ ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญมานำเสนอ ดังนี้

1. นโยบายยุทธศาสตร์ชาติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์ชาติกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม
3. ความหมายของวัฒนธรรม
4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม
5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม
6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
7. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดของการวิจัย
10. สรุป

นโยบายยุทธศาสตร์ชาติ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2561 - 2580 เป็นแผนการพัฒนาประเทศ ที่กำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องทำตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ โดยที่รัฐธรรมนูญ ในมาตรา 65 กำหนดให้รัฐจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการ เพื่อให้เกิดพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์

“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 - 2580 ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา, 2561)
แผนภาพที่ 2 - 1 ภาพแสดงวิสัยทัศน์ประเทศไทย 2580

ที่มา : ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580 ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา, 2561.

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคง ความปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ทั้งในระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครอบครัว และบุคคลมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลาง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคงนำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใส สังคมมีความปรองดองและมีความสามัคคีจนสามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความแข็งแกร่ง ครอบครัวอยู่กันอย่างอบอุ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิต มีการออมสำหรับวัยเกษียณ

ความมั่งคั่ง หมายถึง การขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย และมีความยั่งยืนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง การใช้ชีวิตของประชาชนมีความอยู่ดีมีความสุข ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ในภาวะความยากจน เศรษฐกิจภายในประเทศมีความเข้มแข็ง โดยในขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่น ทั้งใน

ตลาดโลกและตลาดภายในประเทศ เพื่อให้สามารถสร้างรายได้จากภายในประเทศและภายนอกประเทศ มีการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างเหนียวแน่นกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาค ทั้งการคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ เพื่อให้เป็นพลังที่ช่วยในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังต้องมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ โดยได้แก่ ทุนมนุษย์ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในหลักการใช้การรักษาและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพ และยั่งยืน

โดยการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติจะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง

โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการสถานะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เอกราช อธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือเทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด

2. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่

2.1 ต่อยอดอดีต โดยมองกลับไป تراกเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากร ธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิง

เปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ ผสมผสานกับเทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่

2.2 ปรับปัจจุบัน เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่าย ระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต

2.3 สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต ด้วยการเพิ่ม ศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้ง การส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้า และการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลาง และลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน

3. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีและมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้ง กาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ครอบคลุมและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคม และผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็น ในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สามและอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัย รักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง

4. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ ที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วน ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และ สังคม ให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

5. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงาน และการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะ เป็น ทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และ

คุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง

6. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐประชาชน เพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ ภารกิจ แยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือในการให้บริการยึดหลักธรรมาภิบาล โดยปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีที่มีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกัน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองในความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส ทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมของความซื่อสัตย์สุจริต ความมั่งคั่ง และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธ ไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบ นอกจากนี้ กฎหมายต้องมีความชัดเจน มีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

ปี น ธิ ร ร ม

ไม่เลือกปฏิบัติเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และการอำนวยความสะดวกตามหลักนิติธรรม

แผนภาพที่ 2 - 2 ภาพแสดงเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ 6 หลักยุทธศาสตร์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561.

เป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” ด้วยการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลายมิติ พัฒนาคมนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีเก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์ชาติกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2562) ได้กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์ชาติกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมขึ้น โดยร่างเป็นแผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี ในวาระแรก ระยะ 3 ปี (พ.ศ.2563-2565) กำหนดทิศทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม โดยแผนปฏิบัติราชการ ระยะ 5 ปีฯ ฉบับนี้ มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 2) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค ทางสังคม 3) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 4) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการปรับสมดุล และพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

1.1 เป้าหมาย

เป้าหมายที่ 1 คนไทยเป็นคนดีเป็นคนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21

เป้าหมายที่ 2 สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อเพื่อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดทุกช่วงชีวิต

1.2 ประเด็นยุทธศาสตร์ การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม

1.3 การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้วัฒนธรรม และวิถีชีวิต โดยใช้การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การนำเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เพื่อร่วมกันปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ หล่อหลอมคนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความพร้อม และความเข้าใจในการปฏิบัติตนเพื่อปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น

2. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

2.1 เป้าหมาย

เป้าหมายที่ 1 สร้างความเป็นธรรม และสามารถลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

เป้าหมายที่ 2 เพิ่มขีดความสามารถในชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งพาตนเอง และการจัดการตนเองเพื่อเกิดเป็นสังคมคุณภาพ

2.2 ประเด็นยุทธศาสตร์ การเสริมสร้างพลังทางสังคม

2.3 การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานทางวัฒนธรรม ทางด้านการส่งเสริม การเก็บรักษา เพื่อให้ได้รับการขึ้นทะเบียน ด้านการอนุรักษ์ตลอดจนการต่อยอด มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพัฒนาและการจัดการตนเองได้มากยิ่งขึ้น

3. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

3.1 เป้าหมาย

เป้าหมายที่ 1 ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ และยั่งยืน

เป้าหมายที่ 2 ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น

3.2 ประเด็นยุทธศาสตร์ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว

3.3 การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยการส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมของไทย รวมถึงองค์ความรู้ และภูมิปัญญาของกลุ่มชน ให้ได้รับการต่อยอดและพัฒนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้วยการเพิ่มคุณค่า และมูลค่าในสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท่องเที่ยววิถีชุมชน รวมถึงการยกระดับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยสู่ระดับนานาชาติ เพื่อเสริมสร้างสินค้า บริการ ทางด้านวัฒนธรรมให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน

4. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

4.1 เป้าหมาย ภาครัฐมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส

4.2 ประเด็นยุทธศาสตร์

4.2.1 บุคลากรภาครัฐเป็นคนดีและคนเก่ง ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึก มีความสามารถที่สูง มีความมุ่งมั่น รวมถึงเป็นมืออาชีพ

4.2.2 บุคลากรภาครัฐมีค่านิยมในการทำงานเพื่อประชาชน มีคุณธรรม และมีการพัฒนาตามเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ

4.3 การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ สนับสนุนส่งเสริมระบบการทำงาน และการให้บริการ โดยการพัฒนาระบบการทำงานให้มีความทันสมัย นำเทคโนโลยีและโปรแกรม ปฏิบัติการ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่าง สะดวกรวดเร็ว พร้อมทั้งปรับปรุงโครงสร้างและบทบาทขององค์กรให้มีความเหมาะสมกับภารกิจ รวมถึงใช้วิธีการทำงานที่ยืดหยุ่นพร้อมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรให้มี สมรรถนะสูง และสร้าง วัฒนธรรมองค์กรที่ดีโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นหลัก

แผนภาพที่ 2 - 3 ภาพแสดงผังความเชื่อมโยง ความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เกี่ยวข้องกับแผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปีๆ ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

ที่มา : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562.

ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม ความหมายตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2553 หมายถึง วิถี การดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชน และ สังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อก่อให้เกิดความ เจริญงอกงาม ในด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน วัฒนธรรม จึงหมายถึง ทุกสิ่งที่มนุษย์

สร้างขึ้นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และยังหมายรวมถึงแบบแผนพฤติกรรมทั้งหมดของสังคมที่สืบทอดมานับตั้งแต่อดีต ผ่านการเรียนรู้ คิดค้น ดัดแปลง เพื่อสนองความต้องการและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีวิวัฒนาการสืบทอดต่อกันมาอย่างมีแบบแผน เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงในสังคม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) และยังมีผู้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมไว้หลากหลาย ดังนี้

สุมาลี เถลิ้มชัย (2555) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมา นับตั้งแต่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา กฎหมาย ศิลปะ จริยธรรม ตลอดจนวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งอาจสรุปได้ว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์คิดขึ้นมา เพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ร่วมกันต่อไปได้ เพราะการจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้ มนุษย์ทุกคนจะต้องรู้จักการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและจะต้องรู้จักควบคุมความประพฤติของมนุษย์ด้วยกันเอง วัฒนธรรมคือคำตอบที่มนุษย์ในสังคมนั้นคิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ โดยได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) หมายถึง สิ่งของหรือวัตถุอันเกิดจากความคิดและการประดิษฐ์ขึ้นมาของมนุษย์
2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture) หมายถึง วัฒนธรรมที่แสดงออกได้โดยทัศนคติ ประเพณี ขนบธรรมเนียม การปฏิบัติสืบทอดกันมาและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มของตนว่าดีงามเหมาะสม

อคิน รพีพัฒน์ (2551) กล่าวถึง วัฒนธรรม คือ องค์กรที่ซับซ้อน ซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี ความสามารถและลักษณะนิสัยอื่น ๆ ที่คนได้รับมาในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม สอดคล้องกับ รัตนา ศิริชญาณันท์ (2542) กล่าวถึง ความหมายของวัฒนธรรม คือ แบบอย่างของพฤติกรรมทั้งหลายที่ได้มาจากการเรียนรู้และถ่ายทอดภายในผ่านสังคม โดยอาศัยสัญลักษณ์ เช่น ศิลปะ ดนตรี ความเชื่อ ค่านิยมและบรรทัดฐาน วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

นิยพรรณ วรณศิริ (2550) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่ได้รับการจัดสรรขึ้นมาด้วยความตั้งใจ ความหมายของวัฒนธรรมมี 2 ความหมาย คือ ความหมายในเชิงมนุษยศาสตร์ วัฒนธรรม หมายถึง ความดีงามไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมของคน สัตว์ สิ่งของ จะต้องแสดงออกถึงความดีงามจึงจะเป็นวัฒนธรรม และความหมายในเชิงสังคมศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ความหมาย คือ การให้ความหมายในเชิงสังคมวิทยา (Sociology) นักสังคมวิทยาให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการอบรม ปลูกฝังสั่งสอน เรียนรู้ถึงการดำรงชีวิตที่เป็นรูปแบบเดียวกันแล้วเก็บไว้เป็นมรดกตกทอดส่งต่อให้สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมต่อไป และการให้ความหมายในเชิงมานุษยวิทยา (Anthropology) ว่าวัฒนธรรม เป็นพฤติกรรมที่กลั่นกรองมาจากความคิดที่จะหาวิธีการมาตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ อันได้แก่ การตอบสนองความจำเป็นที่มนุษย์จะยืนหยัด

ในการอยู่รอดเป็นคนได้ในสังคม เช่น การหาอาหารและการกินอาหารเพื่อให้ร่างกายคงอยู่ และเจริญเติบโตตามวัย การจัดกลุ่มอยู่ร่วมกันของมนุษย์ การเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ การสื่อสาร ความคิดต่อกัน การมีจิตใจที่ดี ที่มั่นคง ไม่หวั่นไหว หวาดกลัวภัยอันตราย

สนธยา พลศรี (2545) กล่าวถึง ความหมายของวัฒนธรรม จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความหมายโดยรูปศัพท์ และความหมายของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ ดังนี้

1. ความหมายโดยรูปศัพท์ เป็นการกำหนดความหมายโดยแปลความหมายของคำว่า วัฒนธรรมทั้งจากภาษาอังกฤษและภาษาไทย ซึ่งสรุปความหมายคือ ความดีงาม ความเจริญก้าวหน้า สิ่งที่ได้รับการปรุงแต่งให้ดีแล้ว เจริญแล้วเป็นที่ยอมรับมาเป็นเวลานานแล้ว

2. ความหมายของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ เป็นความหมายที่นักวิชาการสาขาวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มสังคมศาสตร์ได้กำหนดไว้ ซึ่งสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและกลายเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นมรดกทางสังคมและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสะดวกสบาย

สุรวุฒิ ปัดไธสง (2545) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน และสิ่งของ (สรรพสิ่ง) ความสัมพันธ์นี้เมื่อทำซ้ำก็จะกลายเป็นแบบแผน ซึ่งนั่นคือ เกิดโครงสร้างหรือสถาบันทางสังคม และการจะทำให้สังคมดำรงความเป็นสถาบันได้ เช่น ชุมชน หมู่บ้าน สังคม ได้สร้างระเบียบทางสังคม (Social Order) เพื่อการควบคุม อันเป็นการสร้างจากระบบความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อประโยชน์แห่งการคงอยู่ของสังคม และสิ่งนี้อีกหนึ่งก็คือวัฒนธรรม

Marsella (1989, อ้างถึงใน จุฑาพรรณ วัฒนศิริ, 2551) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง พฤติกรรมการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งมายังอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อจุดหมายในการสนับสนุนและดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคม การปรับตัว การเจริญเติบโตและพัฒนาการ วัฒนธรรมเป็นตัวแทนทั้งสิ่งที่อยู่ภายนอก เช่น บทบาทของสถาบัน และสิ่งที่อยู่ภายใน เช่น ค่านิยม ทศนคติความเชื่อ เป็นต้น

Linton (1945, อ้างถึงใน พิถพ วังเงิน, 2547) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถเรียนรู้กันได้ รวมถึง ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และอุดมการณ์ ซึ่งเป็นลักษณะจำเพาะของสังคมหรือประชากรนั้น ๆ และเป็นวิถีชีวิตที่ใช้ร่วมกัน

Vivelo (1980, อ้างถึงใน พิถพ วังเงิน, 2547) กล่าวว่า วัฒนธรรมในทัศนะแบบกว้าง หมายถึง วิถีชีวิตซึ่งรวมถึง ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ คุณธรรม กฎหมาย ธรรมเนียมปฏิบัติและอุปนิสัยอื่น ๆ ที่คนพึงมีในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม และสามารถเรียนรู้กันได้ หากมองในทัศนะแบบแคบ วัฒนธรรม หมายถึง ระบบอุดมการณ์หรือแนวความคิดที่เรียนรู้กันได้ แลกเปลี่ยนกันได้ และเป็นแนวทางหรือมาตรฐานสำหรับพฤติกรรมที่เหมาะสมอันควรค่าแก่การประพฤติปฏิบัติ

Tylor (1877, อ้างถึงใน สุพัตรา สุภาพ, 2546) ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อน ประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณีและความสามารถอื่น ๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

โดยสรุปแล้ว วัฒนธรรม หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิต พฤติกรรม ความเชื่อ ความคิด ค่านิยม กฎหมาย ภาษา ประเพณี ตลอดจนวิวัฒนาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์ในสังคมนั้นสร้างขึ้น มีการเรียนรู้และถ่ายทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นภายในสังคม วัฒนธรรมสามารถมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ของแต่ละชุมชนในแต่ละช่วงเวลา วัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ คือ สิ่งของที่ได้จากการคิดค้นของมนุษย์ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

การอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นการปกป้อง รักษา ทำนุบำรุง วัฒนธรรม ถนอมไว้ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา เพื่ออนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นต่อ ๆ ไป ได้ศึกษาและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมของชาติ จึงจำเป็นต้องหาแนวทางหรือวิธีการในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ได้มีผู้กล่าวถึงแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมในหลายแนวทาง เช่น

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวีโร (ต้นบริบูรณ์)

พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวีโร (ต้นบริบูรณ์) (2563) มีแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การรักษาวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นบนแผ่นดินไทย ที่เป็นวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ชุมชนให้คงอยู่เป็นมรดกของคนรุ่นหลังต่อไป วัฒนธรรมมีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และในการท่องเที่ยว ด้วยการแข่งขันในตลาดโลกที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ต่างพยายามหาสิ่งที่แตกต่างกันและมีความโดดเด่น วัฒนธรรมจึงกลายเป็นเครื่องมือที่ทุกฝ่ายนำมาใช้เพื่อสร้างความแตกต่างในการแข่งขัน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ ทีมวิศึกษา

ทีมวิศึกษา (2562) วัตถุประสงค์ของ อาหารการกิน ประเพณีและทัศนคติ และกิริยาท่าทาง เป็นหลักฐานแสดงถึงวัฒนธรรมของสังคม ฉะนั้นจึงต้องร่วมกันศึกษาวัฒนธรรมของตนเองให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และอนุรักษ์ไว้ให้อยู่ตราบนานเท่านาน จึงได้สรุปแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ

1.1 เรียนรู้ประเพณีศาสนา การพยายามศึกษาประเพณีทางศาสนาไว้จะช่วยทำให้เข้าใจวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น ศาสนามีส่วนเกี่ยวข้องกับภาษา ประวัติศาสตร์ และพฤติกรรมส่วนบุคคล ฉะนั้นการทำความรู้จักกับศาสนาที่บ้านเรานั้นก็จะช่วยให้เราเข้าใจวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ด้วย

1.2 พูดภาษาบ้านเกิด มีหลายพันภาษาท้องถิ่นที่เสี่ยงต่อการใกล้สูญหาย หากเรารู้ภาษาที่ใกล้สูญหาย ให้ถ่ายทอดให้ผู้อื่นรู้ แบ่งปันความรู้และทัศนคติที่อาจสูญหาย

1.3 ฝึกทำอาหารพื้นบ้านหรืออาหารตำรับโบราณ เรียนรู้อาหารพื้นบ้านจากคนในท้องถิ่น หรือหาซื้อหนังสือทำอาหารพื้นบ้านหรืออาหารตำรับโบราณ และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

1.4 เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของตน ทุกประเทศจะมีการแต่งกาย ดนตรี ศิลปะเรื่องเล่า และอะไรอื่น ๆ อีกมากมายที่เป็นแบบฉบับเฉพาะของตน บ้านเรามีผู้คนมากมายที่ยินดี จะสอนและบอกเล่าวิถีชีวิตของเขาให้เราฟัง เราอาจคิดว่างานศิลปะโบราณในพิพิธภัณฑ์เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ อย่างเดียวที่เรามี แต่ความจริงแล้วมีมากกว่านี้ ซ้อนในครัวหรือซอฟต์แวร์ที่คิดค้นขึ้นมา ก็ถือเป็น วัฒนธรรมทางวัตถุเช่นกัน เครื่องมือที่ทำจากหินเป็นหนึ่งในวัตถุทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุด เครื่องมือ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงทักษะและความรู้ของคนยุคโบราณ

1.5 หาเวลาพูดคุยกับคนในท้องถิ่น วิธีที่ดีที่สุดในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของเรา คือ ทำให้วัฒนธรรมนั้นยังคงอยู่ มีวัฒนธรรมหลายด้านที่ไม่สามารถเรียนรู้จากการอ่านหนังสือ และการ เข้าชมพิพิธภัณฑ์แต่เพียงเดียว เช่น มารยาท ภาษากาย และความมีอารมณืขัน

1.6 เข้าร่วมหรือจัดงานสำคัญขึ้นมา ในแต่ละท้องถิ่น มักจะมีการจัดงานวันสำคัญ หรือจัดเทศกาลตามวัฒนธรรมของตน ลองเดินทางเข้าร่วมงานหรือเทศกาลเหล่านั้น เพื่อจะได้รู้จัก วัฒนธรรมของท้องถิ่นมากขึ้น

2. รักษาและเผยแพร่วัฒนธรรม

2.1 เน้นบันทึกวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่ง คนส่วนใหญ่เลือกบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เนื่องจาก ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนนั้น มีมากมายเกินไป โดยเลือกบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติส่วนตัวโดยมาจากประสบการณ์ของคนคน นั้นเองหรือครอบครัวเป็นผู้บอกเล่า หรือ เลือกบันทึกวัฒนธรรมด้านในด้านหนึ่งอย่างละเอียด เช่น การทำอาหาร การใช้ชีวิต เป็นต้น

2.2 เลือกสื่อที่จะใช้บันทึก เมื่อบันทึกข้อมูลทางวัฒนธรรมผ่านเครื่องบันทึกเสียง ปากกากับกระดาษ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ แล้ว สามารถนำสิ่งที่บันทึกไว้มาลงเว็บไซต์ หรือสื่อดิจิทัล เพื่อที่จะได้เผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองให้ผู้คนทั่วโลกได้รับรู้

2.3 สัมภาษณ์ผู้รู้ สัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ในวัฒนธรรมด้านนั้นอย่างลึกซึ้ง หรือ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น อาจบันทึกวิดีโอหรือบันทึกเสียง หากผู้ให้สัมภาษณ์อนุญาต เพราะการบันทึก จะมีความแม่นยำกว่าการจดหรือจำเอาไว้ในหัว

2.4 ใช้สิ่งที่บันทึกไว้มาเผยแพร่เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม แบ่งปันเรื่องราวและข้อมูล เกี่ยวกับวัฒนธรรมของเราให้กับคนหนุ่มสาวที่อาจไม่รู้จักรัวัฒนธรรมของตนเองมากนักได้รับรู้ ไม่ว่าจะ เจอการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือสังคมอย่างไร พยายามให้ผู้คนได้มีส่วนร่วมในการพูดคุย และเข้าร่วมทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม สิ่งที่เราค้นคว้ามาสามารถช่วยให้ผู้คนเข้าใจค่านิยมหลัก ของวัฒนธรรมตนเองและเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนอยากรักษาและทำให้วัฒนธรรมเหล่านั้นเจริญ งอกงามต่อไป

2.5 ยอมรับการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมใกล้สูญหาย หรือ ต้องได้รับการอนุรักษ์ ก่อนที่จะหายไป ถึงแม้จะต้องอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ไม่ให้สูญหาย แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็ไม่ใช

เรื่องเลวร้ายไปทั้งหมด วัฒนธรรมช่วยให้คนเราปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมรอบตัว โลกเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอด วัฒนธรรมก็ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเช่นกัน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมอาจล้าสมัย ไม่อาจสนอง ความต้องการหรือช่วยแก้ปัญหาให้กับสังคมได้ตลอดเสมอไป บางอย่างอาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นด้วย นอกจากนั้นเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป เช่น มีประชากรเพิ่มมากขึ้น อาจจำเป็นต้องสร้างเสริม วัฒนธรรม เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอนุรักษ์ ทำนุบำรุง และปรับปรุงคุณภาพ ของวัฒนธรรมอยู่เสมอ ให้เหมาะสมกับกาลสมัย อย่างไรก็ตาม ถ้าวัฒนธรรมนั้น ๆ ยังดีอยู่ ควรจะ อนุรักษ์รักษาเอาไว้ หรือถ้าจะมีข้อไม่ดีอยู่บ้างก็ควรปรับปรุง ควรต่อยอดของความเจริญและไม่ควร จะนำเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาแทนทั้งหมด และวัฒนธรรมต่างชาติที่นำเข้ามาใช้ ควรจะได้พิจารณา อย่างรอบคอบว่าเหมาะสมหรือไม่ และถ้าจะนำเอามาใช้จริงก็ควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ ทางเศรษฐกิจและสังคม ควรศึกษาให้รู้แจ้งเหมือนกับว่าเป็น วัฒนธรรมที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเอง และในที่สุดก็สร้างขึ้นใช้เอง (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2551)

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ อรุณี ตันศิริ

อรุณี ตันศิริ (2549) ได้กล่าวถึงแนวทางการอนุรักษ์ ส่งเสริมและการพัฒนาวัฒนธรรม ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการวางแผนวัฒนธรรมในแผนระยะยาวและแผนระยะสั้น และแผน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการประสานแผนและระดมสรรพกำลังด้านทรัพยากร เพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมระหว่างหน่วยงานของรัฐ เอกชน และระหว่างประเทศ บ่อเกิดสำคัญของการ ประพฤติปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตของประชาชน
3. ในการวางแผนพัฒนาวัฒนธรรมไม่จำกัดอยู่เฉพาะการอนุรักษ์ ทำนุบำรุงรักษามรดก ทางวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว ควรพัฒนาคนให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม มีความริเริ่มสร้างสรรค์ และมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมแก่ยุคสมัย

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ กรมส่งเสริมการปกครอง ส่วนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2549) ได้สรุปแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. การเข้าใจในเรื่องความหลากหลายทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี กล่าวคือ สังคมวัฒนธรรมของไทย เป็นสังคมแห่งความหลากหลาย ที่มีกลุ่มคนที่มีศาสนา

ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีที่มีความหลากหลายร่วมกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีในสังคมแห่งความหลากหลายนี้ คนในท้องถิ่นนั้นจำเป็นต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่อยู่แวดล้อม

2. การกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญ ความภูมิใจใน ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของตน โดยจะนำมาสู่การมีจิตสำนึกและการรวมตัวของคนในท้องถิ่น เพื่อทำงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ในการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ทั้งในส่วนของ การแสดงความคิดเห็นและการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสำนึกร่วมของคนในท้องถิ่นในการดูแลรักษาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตน

4. การดำเนินกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่นอันเป็นการเผยแพร่ สืบสาน อนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคงยั่งยืน ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของโลก และก่อประโยชน์ให้กับท้องถิ่น

5. การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ท้องถิ่นในรูปของการศึกษาวิจัย กล่าวคือ คนในท้องถิ่นทำหน้าที่สำรวจ ค้นคว้า และบันทึกองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเอง เพื่อเผยแพร่และดำรงไว้สืบไป

6. การสร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังสายใยวัฒนธรรม ส่งเสริมให้สังคมสร้างและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่นตนเองหรือท้องถิ่นอื่นอย่างบูรณาการ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ สิ้นชัย

สิ้นชัย (2542) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกคน มีวิธีการดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า และการศึกษาวิจัยของวัฒนธรรม ทั้งที่มีการรวบรวมไว้แล้วและยังไม่ได้รวบรวม เพื่อให้ทราบความหมายและความสำคัญวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ซึ่งความรู้ดังกล่าวนี้ถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

2. ส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจให้กับประชาชนในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างเหมาะสม

3. รณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน มีความตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรม เป็นเรื่อง que ทุกคนต้องให้ความรับผิดชอบร่วมกัน ในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานการบริการความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

4. ส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยการใช้ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

5. สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนนั้นมีหน้าที่เสริมสร้าง พื้นฟู และการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของประเทศ และมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของทุกคน

6. จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ผลงาน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ สามารถเลือกสรร เลือกตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต และสื่อมวลชนควรมีบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้นด้วย

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า แนวทางในการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมมีหลากหลายแนวทาง ขึ้นอยู่กับแต่ละสังคมนั้นมีวิธีการสืบทอดแตกต่างกันไป การอนุรักษ์วัฒนธรรม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาของชนชาติของเผ่าพันธุ์ ในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น เป็นสิ่งที่แสดงถึงความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นและของคนในชาติ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสามัคคีร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม

การสื่อสาร เป็นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ส่งสารโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ที่อาจเป็นการพูด การเขียน สัญลักษณ์ การแสดงหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไปยังผู้รับสาร ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการสื่อสารที่ต่างกันไปตามความเหมาะสม การสื่อสารมีส่วนสำคัญที่ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไปจากรุ่นสู่รุ่น

การสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ควรมีการผสมผสานแนวทางการสื่อสารหลากหลายรูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลของการสื่อสาร ซึ่งสุธีรา อะทะวงษา (2560, อ้างถึงใน อรมน ปั่นทอง และ วรวิทย์ ประสิทธิ์ผล, 2564) เสนอแนวทางการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. ควรมีการเผยแพร่วัฒนธรรมและการประชาสัมพันธ์ โดยสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญในคุณค่าและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรม
2. ควรมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้มีความเข้มแข็งและสามัคคีกัน โดยที่จะต้องชักชวนทุกคนที่สนใจให้มาร่วมโดยไม่เน้นวัยและช่วงอายุของผู้เข้าร่วม และจะต้องมีการประสานติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง
3. ควรมีการฝึกอบรมให้เด็กและเยาวชนได้สานต่อวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชน
4. ควรมีการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด รวมถึงวัดและโรงเรียนในพื้นที่ของชุมชน
5. องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ของท้องถิ่นควรมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนากลุ่มและการดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

อรมน ปั่นทอง และ วรวิทย์ ประสิทธิ์ผล (2564) กล่าวถึงแนวทางที่เหมาะสมในการสื่อสารเพื่อสืบทอด อนุรักษ์วัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. ในปัจจุบันการสื่อสารไปยังกลุ่มคนรุ่นใหม่ควรใช้ช่องทางสื่อออนไลน์ แทนที่จะใช้ช่องทางแบบสาธารณะทั่วไป เพราะพฤติกรรมพื้นฐานของคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางของการที่ไม่ชอบจดจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเวลานาน

2. นอกจากการสื่อสารทางออนไลน์แล้ว สื่อบุคคลยังคงมีความสำคัญอีกทางหนึ่ง ที่จะทำให้เกิดการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ควรมีการจัดกิจกรรมฝึกอบรมให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ลงมือปฏิบัติจากผู้สอน/ต้นแบบ เพื่อให้ผู้รับสารที่เป็นกลุ่มผู้รับการถ่ายทอดได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการได้ทดลองลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

3. ควรผนวกหรือบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นลงในการศึกษา โดยจัดให้มีการสอนของโรงเรียนในพื้นที่ เพราะเป็นอิทธิพลสำคัญที่ทำให้เยาวชนยอมรับและซึมซับสู่ตัวเอง โดยปริยายเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปสู่อนุชนรุ่นต่อไป

4. ควรสร้างบุคคลที่เป็นต้นแบบที่จะเป็นแบบอย่าง (Role Model) ในการสืบสานและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ให้เกิดเป็นกระแสความนิยมที่ทำให้คนรุ่นใหม่เกิดความสนใจที่จะติดตามจนนำไปสู่แรงบันดาลใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตัวเองให้เป็นไปในทำนองเดียวกันกับต้นแบบ

5. ควรมีการรณรงค์ให้ครูและสถาบันครอบครัวได้เข้ามามีส่วนช่วยในการรณรงค์ส่งเสริม ผลักดันให้เยาวชนรุ่นหลังได้เกิดความสนใจในมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย เนื่องจากครูและสมาชิกทุกคนในครอบครัวถือเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสำคัญ (Influencer) ที่จะทำให้เยาวชนได้สัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

6. ควรพิจารณาหาแนวทางในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมโดยให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเป็นผู้ริเริ่มการสื่อสารและประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน อันจะทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานและมีความรู้สึกภาคภูมิใจในความสำเร็จของตัวเอง

ละเอียด ขจรภัย (2560) กล่าวว่า การสื่อสารมีความสำคัญกับวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งสิ่งที่จะทำให้วัฒนธรรมมีการถ่ายทอดและคงอยู่ต่อไป จะต้องอาศัยกลยุทธ์การสื่อสารเข้ามาช่วยในด้านการดำเนินการสื่อสารและการวางแผนกลยุทธ์ เริ่มตั้งแต่ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และตัวผู้รับสาร เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามที่ต้องการ วัฒนธรรมของไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีอยู่มากมายหลายด้าน ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ตั้งแต่การกิน การนอน การอยู่ การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อ การนับถือศาสนา และภูมิปัญญา ที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นมรดกทางสังคม เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้และการปฏิบัติ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และรักษา สภาพแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม ของชุมชนเอาไว้ และเป็นการเชื่อมโยงชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งการบริหารทรัพยากร การเลือกสรรและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างรายได้ให้กับชุมชน ยังมีมุมมองแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากหลาย ๆ ท่าน ดังตัวอย่างเช่น

Mckercher & Du Cros (2002) ได้อธิบายถึงแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ ได้มาจากบูรณาการการท่องเที่ยว ร่วมกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในช่วงยุคหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากในช่วงหลังสงครามโลกเป็นช่วงเวลาที่ยังคงมีการสร้างต่าง ๆ เสียหาย มากมาย จึงเกิดความพยายามที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของประเทศให้คงอยู่ต่อไปถึงชนรุ่น หลัง โดยผ่าน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวถึงหลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ และคุณค่าของ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ นั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะที่เดียวกันก็จะก่อให้เกิดความ ภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝัง สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นให้เกิด ความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นของตัวเองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทรัพยากรของตน และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรม และการได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมอีกด้วย

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่น ๆ รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญอยู่ 9 ประการ ประกอบด้วย

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนคนรุ่นหลัง

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่าง ยั่งยืน ทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือ ให้กระทบได้น้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ใ้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลายของแต่ละชุมชน

4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ผู้ชมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวที่นั้นเกิดความพึงพอใจ เห็นและเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามการคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นนักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่สำคัญดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาของสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม ซึ่งจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต สภาพความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งนอกเหนือจากสถานที่แล้ว เทศกาลและงานฉลอง รวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ ก็ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย (กาญจนา แสงลัมสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลัมสุวรรณ, 2555) สอดคล้องกับ วรรณา วงษ์วานิช (2546) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของ

แต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ

1. เป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่น และสมควรที่จะดำรงรักษาไว้สืบต่อไป
2. เจ้าของพื้นที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผน การจัดการ และการอนุรักษ์
3. มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
4. มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความประทับใจและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

ดร.เขมิกา อธิพงษ์ (2563) ในปัจจุบันแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาใน 2 พื้นที่ คือ

1. พื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

คือ พื้นที่ที่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและต้องเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งทำให้ชุมชนในพื้นที่แปรเปลี่ยนไปและคนในชุมชนไม่สามารถดำรงชีวิตได้ในลักษณะเดิม ในกรณีนี้หลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนถูกนำมาใช้เพื่อลดปัญหาการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยการนำชุมชนมามีส่วนร่วมและรวมถึงความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเพื่อดำเนินการจัดการร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย โดยมีเป้าหมายทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น เพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวที่ทำความเข้าใจกับความเป็นชุมชนพื้นถิ่น

2. พื้นที่ซึ่งถูกมองข้าม

เป็นอีกประเภทหนึ่ง คือ พื้นที่ที่มีถูกกลืนหายไปจากทุกส่วน ไม่ได้ถูกมองเป็นแหล่งท่องเที่ยว และไม่ได้รับความนิยมอยู่แต่เดิม ซึ่งอาจเป็นเพราะปัจจัยหลายอย่าง เช่น สถานที่ตั้ง ไม่ได้มีจุดดึงดูดหรือมีสถานที่ที่สำคัญ แต่พื้นที่เหล่านี้อาจเป็นแหล่งวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้โดยไม่เน้นการลงทุนจำนวนมาก แต่เป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และเกิดประสบการณ์ทางวัฒนธรรม แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่เหล่านี้ร่วมกันหลายภาคส่วนและร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งการใช้ทรัพยากรและการจัดการร่วมกัน ซึ่งหากได้รับความร่วมมือจากชุมชนแล้วจะสามารถทำให้พื้นที่ที่เคยถูกกลืนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สร้างงานและรายได้เข้าสู่ชุมชน โดยเกิดผลกระทบในแง่ลบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม ในชุมชนให้น้อยที่สุด พร้อมทั้งรักษาความเป็นพื้นถิ่นในพื้นที่เหล่านี้ไว้ให้นานที่สุด

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรม

การส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในแต่ละชุมชนเห็นคุณค่าและร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น อันเป็นมรดกของชาติไม่ให้สูญหายไป อีกทั้งเป็นการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม รมรงค์ให้ประชาชน ภาคเอกชน ตลอดจนหน่วยงานของรัฐเห็นความสำคัญของวัฒนธรรม นำไปสู่การประสานงาน การบริการความรู้ ตลอดจนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรม (2547) ได้กำหนดแนวคิด ยุทธศาสตร์การดำเนินงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 รักษา สืบทอด วัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคง

1.1 ศึกษาวิจัย อนุรักษ์ มรดกทรัพย์สินทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมให้เป็นระบบ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

1.2 ส่งเสริม พิธีกรรม สืบทอด ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย

1.3 พิธีกรรม สืบทอด ภูมิปัญญาไทย

1.4 อำนวยความสะดวกและอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

กิจกรรมในยุทธศาสตร์ที่ 1 เช่น เชิดชูวัฒนธรรมอันเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดต่าง ๆ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาโลก เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างค่านิยม จิตสำนึก และภูมิปัญญาคนไทย

2.1 สร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อให้โอกาสแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

2.2 ส่งเสริมให้เกิดโอกาสแห่งการเรียนรู้สร้างสรรค์ และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางศิลปะและวัฒนธรรมด้วยการจัดการศึกษาเฉพาะทาง ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตลอดชีวิต

2.3 ส่งเสริมการนำหลักธรรมทางศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 การสร้างค่านิยม จิตสำนึกในสังคมไทยในกลุ่มทุกกลุ่ม ทุกระดับให้เห็นคุณค่าในศิลปะและวัฒนธรรม

กิจกรรมในยุทธศาสตร์ที่ 2 เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย หอศิลป์ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ อุทยานประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณสถาน แหล่งมรดกโลก การสร้างค่านิยมให้เกิดความรักชาติ การปรับกระบวนทัศน์วัฒนธรรมองค์กร เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 นำทุนวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่าทางสังคม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

3.1 การศึกษาวิจัยและประยุกต์ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดคุณค่า

3.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3.3 ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ

3.4 ใช้มิติทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมเป็นสื่อในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ

กิจกรรมในยุทธศาสตร์ที่ 3 เช่น ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภูมิภาค ประเทศไทยเป็นประตูสู่วัฒนธรรมแห่งเอเชียอาคเนย์ (Southeast Asian Cultural Gateway) เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

4.1 ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและดำเนินการงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมด้วยตนเอง

4.2 ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อการบริหารจัดการ การบริการ การเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์

4.3 บูรณาการความร่วมมือและสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

4.4 แก่กฎหมาย ระเบียบ และกำหนดคุณภาพมาตรฐาน ตลอดจนการวิจัย การติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน

กิจกรรมในยุทธศาสตร์ที่ 4 เช่น E-Culture ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตั้งคณะกรรมการระดับชาติเพื่อดูแลงานวัฒนธรรมในสาขาต่าง ๆ เป็นต้น

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2547, อ้างถึงใน กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2549) ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนาสรุปได้ดังนี้

1. การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อให้คนในสังคมทราบว่าวัฒนธรรมคืออะไร และความสำคัญของวัฒนธรรมสำหรับการพัฒนาเป็นอย่างไร เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุด เพราะเมื่อเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว สังคมก็จะปฏิบัติถูกต้องได้ กิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง ได้แก่

1.1 มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดอย่างสม่ำเสมอ

1.2 การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การส่งเสริมการทำวิจัย การสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร และผลการวิจัยให้เป็นในระดับปัญญาที่สูงขึ้น

1.3 การสร้างสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ วิดีโอ มัลติมีเดีย การเผยแพร่ทางวิทยุและโทรทัศน์ มีการปรับปรุงอยู่เสมอ ควรจะแสวงหาความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งทางภาคธุรกิจการเงินด้วย

1.4 การประชุมสัมมนาในรูปแบบกลุ่มต่าง ๆ ควรมีการประชุมใหญ่ทางวัฒนธรรม ทั้ง 4 ภาค เป็นประจำทุกปี

2. การสนับสนุนเวทีทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น ควรสนับสนุนเวทีวัฒนธรรมในแบบที่หลากหลายในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ

3. ส่งเสริมสถาบันครอบครัว โดยการสนับสนุนให้ พ่อ แม่ ลูก ได้มีเวลาให้แกกันและกัน มากยิ่งขึ้นเหมือนในอดีต อันจะเป็นการสร้างความอบอุ่น ความรัก ความเข้าใจในครอบครัวได้มากยิ่งขึ้น

4. ส่งเสริมองค์กร ชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ผู้ปฏิบัติวัฒนธรรม และชุมชนที่เข้มแข็งจะก่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน

5. ปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม

6. ร่วมมือกันสร้างความเข้าใจบทบาทความสำคัญของวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจ

7. มีการเพิ่มกองทุนและการบริหารงานวัฒนธรรม ในการส่งเสริมวัฒนธรรมกับการพัฒนา ต้องการเงินทุน และกระบวนการจัดการที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเพราะจะทำให้การพัฒนายั่งยืนอยู่บนรากฐานของตนเองและภูมิปัญญาของชุมชนและสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว โดยจะต้องมีการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นองค์รวม คือการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน สังคม รวมทั้งสนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงรักษาวัฒนธรรมอันดีงามทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมที่กว้างขวาง และรู้จักเลือกสรรไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม (จีรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ, 2555) ซึ่งมีแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา ดังนี้

1. การเสริมสร้างวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาคนและสังคม โดย

1.1 การเสริมสร้างสมรรถภาพของชุมชนหรือองค์กรให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง โดยตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ทั้งต่อตัวเองและสังคม เพื่อให้เป็นฐานของการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ทั้งในเมืองและชนบท

1.2 การสนับสนุนเวทีวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ริเริ่มโดยชุมชนท้องถิ่น การสร้างเวทีเสนอผลงานและเผยแพร่งานด้านศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาระบบจูงใจและกระบวนการสร้างสรรค์ด้านศิลปวัฒนธรรมแก่การสร้างผลงานที่มีคุณค่าต่อสังคม

1.3 การส่งเสริมการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างคน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการวางกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลระหว่างคน ชุมชน กับทรัพยากรธรรมชาติ และระหว่างกลุ่มคนในสังคม โดยใช้หลักความร่วมมือของประชาชนเป็นแนวทางในการดูแลพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน สนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลระหว่างคน ชุมชน กับทรัพยากรธรรมชาติ และระหว่างกลุ่มคนในสังคม โดยใช้หลักความร่วมมือของประชาชนเป็นแนวทางในการดูแลพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน

1.4 การส่งเสริมการใช้สื่อที่มีคุณภาพในการเผยแพร่คุณค่าของวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีสื่อคุณภาพที่น่าสนใจและมีลักษณะหลากหลายเพื่อถ่ายทอดและปลูกฝังคุณค่าที่ตีงามและค่านิยมที่เสริมสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจซาบซึ้ง และนำไปปฏิบัติร่วมกันได้ ส่งเสริมวัฒนธรรมการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้สามารถควบคุมคุณภาพ ของสื่อมวลชนและเพื่อให้ประชาชนสามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพ สนับสนุนให้สื่อร่วมกันตรวจสอบคุณภาพ มาตรฐานของข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เผยแพร่ออกสู่ประชาชน

2. การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนา โดย

2.1 ปรับเนื้อหาสาระหลักสูตรของการศึกษาทุกระดับให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม โดยปรับกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ความจริงเป็นหลักและมีการเรียนรู้จากรากฐานทางวัฒนธรรม

2.2 ส่งเสริมการค้นคว้าวิจัย การรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ รวมทั้งการสังเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาให้สูงขึ้น

2.3 สนับสนุนให้มีเวทีที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดอย่างสม่ำเสมอ และการสร้างสื่อสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

2.4 ส่งเสริมวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวและการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคม

3. การพัฒนาและสร้างความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย โดย

3.1 สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนท้องถิ่นในการทำนุบำรุงสร้างสรรค์และพัฒนาโบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน

3.2 เผยแพร่คุณค่า รักษา และสืบทอดเอกลักษณ์ความเป็นไทยและการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมในสาขาต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันและอนาคต

4. การเสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก รวมทั้งการขยายโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมให้ก้าวไกล โดย

4.1 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจถึงรากฐานวัฒนธรรมในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และประโยชน์ของวัฒนธรรมที่มีต่อชุมชน และการยอมรับวิถีชีวิตที่แตกต่างหลากหลายในสังคม

4.2 สนับสนุนการแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ และสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยกับนานาชาติ ให้สามารถรับวัฒนธรรมต่างชาติมาประยุกต์ใช้อย่างรู้เท่าทัน

4.3 ส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสัญจรทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึก สร้างความรู้ ความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของวิถีชีวิต ภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งดูแลป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าว

5. การพัฒนาการบริหารจัดการด้านวัฒนธรรม โดย

5.1 สนับสนุนการจัดทำและประสานแผนปฏิบัติการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางด้านวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนา

5.2 ส่งเสริมและประสานชุมชนและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีขีดความสามารถในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมเพื่อท้องถิ่น

5.3 สนับสนุนการระดมทุนเพื่อเพิ่มวงเงินกองทุนวัฒนธรรมให้มีจำนวนมากเพียงพอต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา

5.4 สนับสนุนให้มีการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ กฎกระทรวง และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวัฒนธรรม ให้มีความชัดเจนและมีความเป็นเอกภาพ รวมทั้งดำเนินการกระจายอำนาจ เพื่อช่วยให้การบริหารงานด้านวัฒนธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.5 สร้างระบบฐานข้อมูลที่สมบูรณ์เกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมและสร้างดัชนีชี้วัดด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนาเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานและการติดตามประเมินผล

5.6 ระดมสรรพกำลังในการดำเนินงานวัฒนธรรม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน สถาบันสังคม หน่วยงานภาครัฐ ธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนทุกแห่งเข้ามามีส่วนร่วมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจด้วยการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

จึงสรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ได้คิดค้นขึ้นและพัฒนาไปยังรุ่นสู่รุ่น แสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัตถุสิ่งของ และในด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น จึงต้องมีการส่งเสริมวัฒนธรรมให้มีการพัฒนาตามกาลเวลาและให้คงอยู่ตลอดไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานครนั้น มีรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2564 : 276-277) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรมพื้นที่หมู่บ้านน้ำพร อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทพื้นที่และบริบทศิลปวัฒนธรรมพื้นที่บ้านน้ำพร และ 2) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรมพื้นที่บ้านน้ำพร อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการประชุมเป็นเครื่องมือ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า

1. บ้านน้ำพรเป็นหมู่บ้านหนึ่งในเขตอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีการก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2418 โดยมีผู้เข้ามาสำรวจพื้นที่จำนวน 4 คน หลังจากนั้นจึงอพยพเข้ามาสมทบอีก 36 ครอบครัว โดยเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และศิลปวัฒนธรรมบ้านน้ำพรที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ คือการแสดงแมงต๊อบเต่า ที่มีการสืบทอดต่อกันมามากกว่า 100 ปี มี

หน่วยงานของภาครัฐและสถาบันการศึกษาเดินทางเข้าไปให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยการพัฒนาด้านการศึกษาและสังคมจึงส่งผลทำให้คนในชุมชนขาดความสนใจในศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ ซึ่งมีเพียงผู้สูงอายุกลุ่มเล็ก ๆ พยายามที่จะสืบทอด

2. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรมบ้านน้ำพรนั้น หน่วยงานของภาครัฐที่มีศักยภาพทั้งหน่วยงานในพื้นที่ของชุมชนและนอกพื้นที่ของชุมชน ต้องเข้าไปสร้างกระบวนการรับรู้และเห็นคุณค่าเพื่อให้เกิดความตระหนักในศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะหายไป ซึ่งมีแนวทางดังนี้ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) การจัดตั้งกลุ่มการอนุรักษ์หรือกลุ่มการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) การศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์และต่อยอดศิลปวัฒนธรรม 4) การอบรมเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน 5) การออกนอกพื้นที่ของชุมชนเพื่อนำเสนอศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างและมีอัตลักษณ์ในงานเทศกาลหรืองานประชุม สัมมนาอย่างต่อเนื่อง 6) การศึกษาค้นคว้าเรียบเรียงเพื่อจัดทำสื่อหลากหลายรูปแบบสำหรับการเผยแพร่ และ 7) การสร้างกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ให้มีทักษะการสื่อสารและการแสดงศิลปวัฒนธรรมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว

นิยม พัฒนศรี และ พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2564 : 284) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาของเทศบาลตำบลดอนทราย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) เพื่อศึกษากระบวนการบริหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญา และ 3) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาของเทศบาลตำบลดอนทราย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ผลของการวิจัยพบว่า

1. การบริหารเพื่อการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง โดยอาศัยกลไกการบูรณาการจากทุกภาคส่วนให้สอดคล้องเพื่อผลักดันไปสู่เป้าหมายทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

2. กระบวนการบริหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญา มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้ 1) ด้านการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านการเสริมสร้างการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีความรับผิดชอบ 3) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ 4) ด้านการสร้างเสริมกระบวนการที่มีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่น และ 5) การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดการสร้างสรรคกิจกรรม และรูปแบบการท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญา โดยการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญา พร้อมทั้งนำเสนอมุมมองใหม่ๆ

ที่มีลักษณะที่โดดเด่น และมีเอกลักษณ์ไทย โดยพิจารณาถึงความยั่งยืนของชุมชน เช่น พัฒนาฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาในท้องถิ่น เป็นต้น

สมบัติ นามบุรี และ ธิดาวุฒิ หมั่นมี (2564 : 125) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา การมีส่วนร่วมของประชาชน และนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา โดยผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาพื้นฐานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนของจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย ปัญหาด้านงบประมาณ ด้านสถานะทางเศรษฐกิจ ด้านการเข้ามาของเทคโนโลยี ด้านขาดความร่วมมือของคนในชุมชน ด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ด้านปัญหาการระบาดของโควิด-19

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบประเพณีวัฒนธรรม

3. แนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและถ่ายทอดความรู้การสร้างความสัมพันธ์ของคนแต่ละรุ่น (ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม) การปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การสร้างเครือข่ายด้านภูมิปัญญา การบรรจุประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระครูปลัดศิวิรักษ์ ภทฺรญาโณ (หน่อตุ้ย) (2563 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนในหมู่บ้านดงป่าจั่ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่าจั่ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรม การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่าจั่ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่าจั่ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติ โดย 1) เชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสนทนากลุ่มศึกษาความเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) เชิงปฏิบัติการ โดยศึกษาจากเยาวชนในหมู่บ้านดงป่าจั่วที่เข้าร่วมโครงการ ผลการวิจัยพบว่า

1. การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่าจั่ว โดยการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนได้ตระหนักเห็นคุณค่าของแก่นสาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมล้านนา เช่น ประเพณียี่เป็ง เพื่อเป็น

การรักษา ฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้ว มาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับแต่ละยุคสมัยและให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามาเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ ส่งเสริมกิจกรรมโดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง

2. การสร้างอัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรมของเยาวชนหมู่บ้านดงป่าจั่ว กระบวนการสร้างอัตลักษณ์เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างสังคมชุมชนและตัวบุคคล โดยการร่วมกันสร้างอัตลักษณ์ของล้านนา เช่น การสร้างโคมประเพณียี่เป็ง ซึ่งแฝงไปด้วยเรื่องราวของวิถีชีวิต ความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาในวัฒนธรรมชาวล้านนา ซึ่งเป็นมากกว่าสิ่งของที่ถูกคิดประดิษฐ์ขึ้น เพื่อใช้งานในประเพณีวัฒนธรรมเท่านั้น แต่เป็นเรื่องราวของงานหัตถศิลป์ที่เกิดขึ้น ควบคู่กับเรื่องราวการดำเนินวิถีชีวิต ความศรัทธา ความเชื่อ จารีตประเพณีของชาวล้านนา ที่สั่งสมไปยังรุ่นสู่รุ่น เกิดเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีความงดงาม อาจจะแสดงถึงสว่างไสวรุ่งโรจน์ให้กับชีวิตของชาวล้านนา และเพื่อเป็นพุทธบูชา เทพารักษ์ ทำให้บ้านมีแสงสว่าง เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

3. รูปแบบการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่าจั่ว เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการเรื่องประเพณีวัฒนธรรมล้านนา คือ ประเพณียี่เป็ง ที่เป็นประเพณีที่โดดเด่นของชาวล้านนา มีการร่วมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นยี่เป็ง เยาวชนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนโบราณที่มีชีวิตแบบเรียบง่าย และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ เรื่องการอนุรักษ์การละเล่นแบบพื้นบ้านของท้องถิ่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอันทรงคุณค่า รู้วิธีการใช้ชีวิตแบบพอเพียงตามแนวราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 โดยใช้วิถีการดำเนินชีวิตกับประเพณีวัฒนธรรม รู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรม และรู้จักและหวงแหนบ้านเกิดของตนเองมากยิ่งขึ้น สามารถสังเคราะห์รูปแบบได้ 3 ประการหลัก คือ 1) การใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) การสร้างกระบวนการการเรียนรู้ที่วัด และ 3) การจัดการความรู้ที่โรงเรียน

วัชระ ชัยเขต และคณะ (2563 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนคลองเตน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านของชุมชนคลองเตน และ 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนคลองเตน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview Form) เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบริบทประเพณีพื้นบ้าน และการฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านของชุมชนคลองเตน

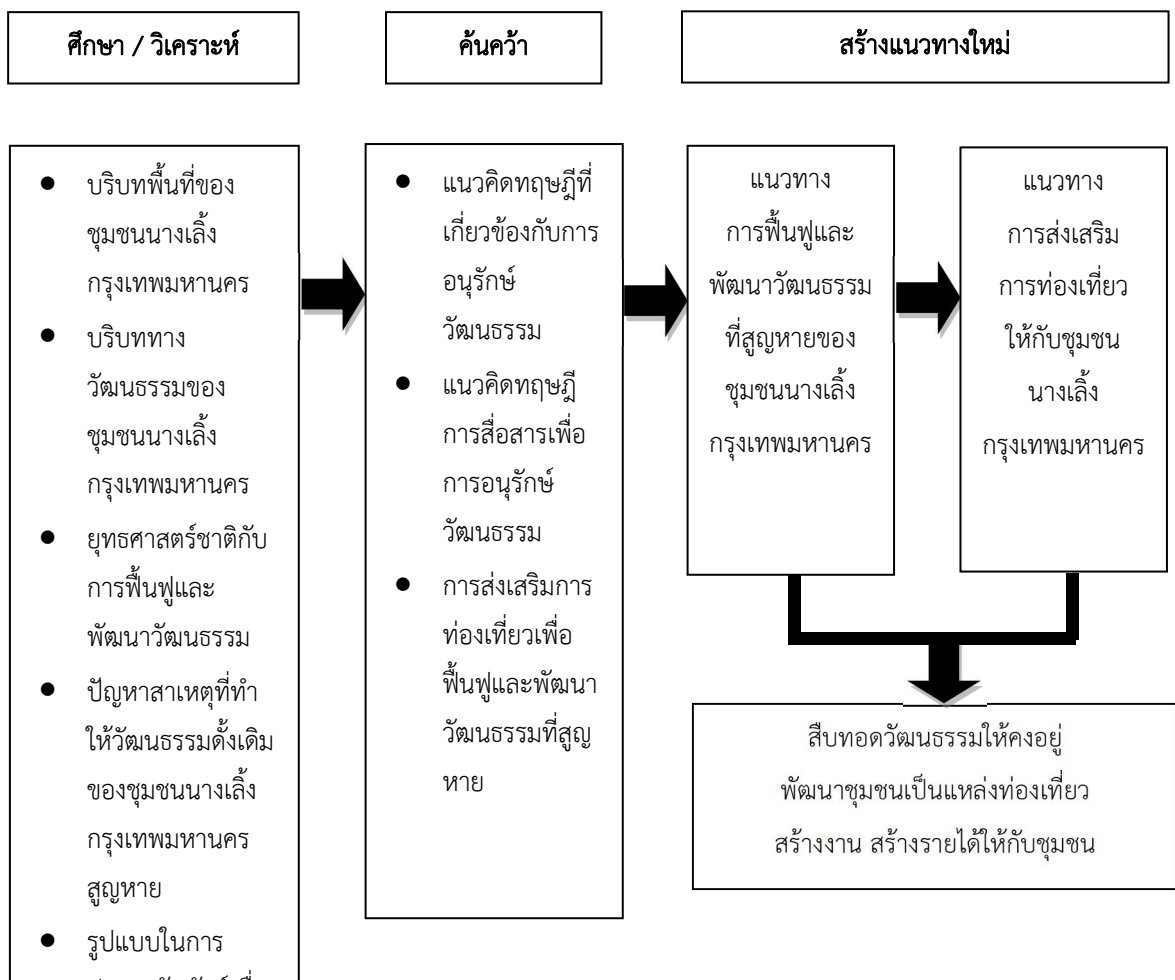
ผลของการวิจัย พบว่า การฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านของชุมชนคลองเตน ได้แก่ ประเพณีขันหมากปฐุม ซึ่งเป็นประเพณีการแต่งงานพื้นบ้านที่หายไปจากชุมชนคลองเตนกว่า 60 ปี

ซึ่งจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูประเพณี สืบเนื่องมาจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม มีโครงการส่งเสริมและกระตุ้นให้คนในชุมชนฟื้นฟูประเพณีที่สูญหายไปของชุมชน โดยการสนับสนุนงบประมาณในการฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านของชุมชน ทั้งนี้ประเพณีชั้นหมากปฐุม ชุมชนได้พบร่องรอยของประเพณีดังกล่าวว่าเป็นประเพณีพื้นบ้านของชุมชนคลองแดน โดยมีหลักฐานมาจากภาพถ่ายในอดีตของคนรุ่นเก่าที่อาศัยอยู่ในชุมชน คำบอกเล่าที่สอดคล้องกับหลักฐานที่พบ รวมถึงปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับพิธีกรรมของประเพณีชั้นหมากปฐุม ทั้งนี้ประเพณีชั้นหมากปฐุมเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีความน่าสนใจทั้งในเรื่องของพิธีกรรมและสิ่งของที่นำมาใช้ประกอบในพิธี โดยให้เหตุผลในการเลือกฟื้นฟูประเพณีชั้นหมากปฐุมมี ดังนี้ 1) เป็นประเพณีพื้นบ้านที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา 2) เป็นประเพณีที่สามารถสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีของคนในชุมชน 3) เป็นประเพณีอ้างอิงกับเรื่องราวในสมัยพุทธกาล และ 4) เป็นการพลิกฟื้นการทำบายศรีแบบโบราณของชุมชนคลองแดน นอกจากนี้ชุมชนมีแนวทางการใช้ประเพณีชั้นหมากปฐุมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนคลองแดนอยู่ 2 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ และ 2) การทำงานร่วมกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

พรสวรรค์ จันทวงษ์ (2562 : 42) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ (การขับลื้อ) ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรีและแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ บ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาจากชุดแบบสอบถามจำนวน 100 ชุด การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน และการสนทนากลุ่ม 3 ครั้ง โดยเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมดนตรี (ขับลื้อ) กำลังจะสูญหาย ซึ่งมีสาเหตุมาจากการครอบงำของวัฒนธรรมข้ามชาติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีด้านที่เป็นสาเหตุ อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การยึดถือวัฒนธรรมของโลกไร้พรมแดน ทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย รองลงมา คือ 2) การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม 3) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกที่ทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย ซึ่งคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อ เสนอแนะว่าควรให้ดำเนินการฟื้นฟูใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ 2) ด้านการรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ด้านการเพิ่มขีดสมรรถนะของนักดนตรี นักร้องและนักแสดง และ 4) ด้านการยกระดับความร่วมมือกันของคนไทลื้อทุกคน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร จำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ การศึกษา/วิเคราะห์ การค้นคว้า และการสร้างแนวทางใหม่ ตามรายละเอียดดังนี้

สรุป

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คนในชุมชนหรือสังคมแต่ละสังคมสร้างขึ้น มีทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ คือ สิ่งของที่ได้จากการคิดค้นประดิษฐ์ใช้ต่อกันมา และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นั่นคือ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่แสดงถึงแนวทางการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ประเพณี และวิวัฒนาการ ของแต่ละชุมชน และมีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบทอดไว้ในสังคม และควรมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไปให้คงอยู่ ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการสื่อสารเป็นตัวช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะการสื่อสารเป็นการถ่ายทอดสารที่เร็วที่สุด ที่สามารถถ่ายทอดไปสู่รุ่นต่อรุ่น ซึ่งแต่ละสังคมก็จะมีวิธีการสื่อสารและอนุรักษ์วัฒนธรรมแตกต่างกันไป นอกจากนั้นทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชน ควรร่วมมือกันพัฒนาชุมชน อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว หรือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมให้คนรุ่นใหม่ หรือนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้เข้ามาเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้อีกด้วย

บทที่ 3

วัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา บริบทพื้นที่ บริบททางวัฒนธรรม รวมไปถึงวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้งที่กำลังจะสูญหาย เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายและแนวทางในการพัฒนาและฟื้นฟูวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

ชุมชนนางเลิ้ง ถือเป็นย่านเศรษฐกิจที่สำคัญนับตั้งแต่ช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ด้วยผลจากการพัฒนาด้านคมนาคมรวมถึงการวางและออกแบบผังเมือง ทำให้ชุมชนนางเลิ้งเป็นหนึ่งในแหล่งพาณิชย์กรรม ศูนย์รวมความบันเทิงและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ตลาดนางเลิ้งเป็นตลาดบก มีอายุกว่า 122 ปี เป็นแหล่งอาหารคาวและขนมหวาน ต้นตำรับชาวจีน ประกอบกับการเป็นที่ตั้งของศาลาเฉลิมธานีที่เป็นโรงหนังเก่าแก่ บ้านนางเลิ้ง ที่มีการร้องรำละครชาตรีขึ้นชื่อ บ้านนราศิลป์ที่มีการทำหัตถกรรมสไบ และวัดเก่าแก่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชน รวมถึงลักษณะของอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่บ่งบอกความเจริญรุ่งเรืองในอดีต (สำนักการวางผังเมืองกรุงเทพมหานคร และศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง, 2562) อย่างไรก็ตาม ชุมชนนางเลิ้งเริ่มถูกลดความสำคัญลง เนื่องจากการพัฒนาเมืองนำไปสู่ความหลากหลายเชิงพื้นที่ โครงสร้างทางสังคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึงสถานการณ์ต่าง ๆ อาทิ สถานการณ์เหตุเพลิงไหม้สถานการณ์ทางการเมือง สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และข้อบังคับกฎหมาย ฯลฯ อีกทั้งนโยบายของภาครัฐ อาทิ โครงการรถไฟฟ้ามหานครสายสีส้มที่ตัดผ่านกลางย่านเมืองเก่าในเขตพระนคร อาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนรูปพื้นที่ชุมชนนางเลิ้งให้สอดคล้องกับมูลค่าที่ดินที่สูงขึ้นและความทันสมัยของการพัฒนาในอนาคต (เยี่ยมยุทธ สุทธิฉายา, 2561) ทำให้ชุมชนนางเลิ้งตระหนักถึงการคงอยู่ของวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน ผ่านการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงผ่านการจัดการกิจกรรม มีการวางแผนและประสานงานร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการนำต้นทุนทรัพยากรวัฒนธรรมภายในชุมชนที่ถือเป็นจุดแข็งที่ควรค่าแก่การรักษาของชุมชนสู่การสร้างกิจกรรมร่วมกันที่ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ จากกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ชุมชนสามารถคงคุณค่าของความเป็นชุมชนนางเลิ้งแบบดั้งเดิม รวมถึงช่วยขับเคลื่อนให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองท่ามกลางบริบทของเมือง ทั้งนี้การพัฒนาเมืองส่งผลต่อการเกิดมิติที่เร่งเปลี่ยนผ่านเชิงพื้นที่ เกิดการลดทอนบทบาทของย่านชุมชนเก่า ทำให้ชุมชนนางเลิ้งตระหนักถึงความสำคัญและปรับตัวต่อการคงอยู่ของชุมชน โดยการคงอยู่ของชุมชน เป็นการคงอยู่ของกลุ่มสังคมภายใต้พื้นที่ที่มีคุณค่าและความหมายต่อผู้คน ภายในบทบาทมักจะมีการจัดการของกลุ่มสังคม ผ่านการขับเคลื่อนความต้องการ

ร่วมกันและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างความอยู่รอดและดำรงรักษาบทบาทของกลุ่มไว้ จนเกิดเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน รวมถึงมีการสืบทอดและผลิตซ้ำสู่บุคคลรุ่นหลังในแต่ละช่วงเวลา ที่ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนเพื่อรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงนำมาสู่ความสนใจในการศึกษาถึงพัฒนาการและการปรับตัวที่ส่งผลต่อบทบาทของชุมชนนางเลิ้งในแต่ละช่วงเวลา อันนำไปสู่การสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ของชุมชนนางเลิ้งในปัจจุบัน

บริบทพื้นที่ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

ชุมชนนางเลิ้งเป็นชุมชนและตลาดที่ตั้งอยู่บนถนนนครสวรรค์ ทางทิศตะวันตกในพื้นที่แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานครเป็นตลาดบกแห่งแรกของประเทศไทย ก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เปิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2443 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดเอง แต่เดิมเรียกว่าบ้านสนามควาย ก่อนจะเรียกว่า “อีเลิ้ง” ตามชื่อคือตุ่มชนิดหนึ่งของชาวมอญ จนมาเปลี่ยนชื่ออีกครั้งในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ว่า “นางเลิ้ง”

ชุมชนนางเลิ้งหรือเรียกกันว่า ตลาดนางเลิ้ง เป็นชุมชนที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานครอาคารบ้านเรือนแถบนี้มีสถาปัตยกรรมที่สวยงามและเป็นตลาดและย่านที่ขึ้นชื่ออย่างมากด้านอาหารนานาชาติ ตลาดนางเลิ้ง นับเป็นตลาดเก่าแก่ ซึ่งยังคงหลงเหลือกลิ่นอายให้ได้สัมผัสทั้งโรงหนังเก่า บ้านเรือน และที่สำคัญของอร่อยต่าง ๆ ให้เลือกทานมากมาย สถานที่สำคัญของตลาดนางเลิ้งได้แก่ โรงภาพยนตร์เฉลิมธานี ที่มีอายุเก่าแก่กว่า 80 ปี สร้างขึ้นสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นสถานที่แห่งความบันเทิงที่ได้ชมภาพยนตร์จากทุกชาติทั้งไทย, จีน อินเดีย, ฝรั่งเศส แต่ต่อมาด้วยกระแสความนิยมโรงหนังแบบเก่าลดลง จากจำนวนคนดูที่เคยมากถึงรอบละ 300-400 คน ก็เหลือเพียงรอบละไม่ถึง 10 คน จนเลิกฉายไปเมื่อปี พ.ศ. 2536 ปัจจุบันเป็นเพียงโกดังเก็บของ ส่วนศาลาเฉลิมธานี หรือโรงหนังนางเลิ้ง นับเป็นแลนด์มาร์คของตลาดนางเลิ้ง มีลักษณะเป็นอาคารไม้เก่าแก่หลังใหญ่ โรงหนังโบราณแห่งนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของย่านนางเลิ้ง

ปัจจุบันตลาดนางเลิ้ง เป็นชุมชนที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร อาคารบ้านเรือนมีสถาปัตยกรรมที่สวยงาม ได้รับการปรับปรุงทาสีใหม่เป็นโทนสีชมพู และเป็นตลาดและย่านที่ขึ้นชื่ออย่างมากด้านอาหารนานาชาติ เช่น ก๋วยเตี๋ยว ขนมหวาน รวมทั้งขนมโบราณต่าง ๆ ที่นับวันจะกลายเป็นของหาากินได้ยาก ถึงแม้ว่าจะมีการรื้อและปรับเปลี่ยนโครงสร้างอาคารบ้านเรือนบางส่วนโดยรอบให้ดูทันสมัยขึ้น และมีการซ่อมแซมชิ้นส่วนโครงสร้างใหม่ขึ้นมาทดแทนของเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมไป ตลาดแห่งนี้ก็ยังคงเต็มไปด้วยกลิ่นไอความเก่าที่มีเสน่ห์ มีร้านอาหารที่มีชื่อเสียงมานานยังคงอยู่

แหล่งที่ตั้งของกลุ่มอาคาร พ.ศ.2394 – พ.ศ.2450 มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และได้รับอิทธิพลจากตะวันตก มีอายุเฉลี่ย 50 – 100 ปีขึ้นไป มีลักษณะเป็นอาคารสูง 2 ชั้น ถึง 1 ชั้นครึ่ง หลังคาจั่ว มุงกระเบื้องว่าวหลังคาทรงปั้นหยา ชายคาสั้น และมีการทำช่มหน้าต่างเป็นลายรูปลิ้ม และกลุ่มอาคาร พ.ศ. 2451 – ปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) แบ่งเป็นอาคารที่ถูกปรับปรุง และอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ มีอายุเฉลี่ย 50 ปี เป็นอาคารสูง 2 ชั้นขึ้นไป (ทิพย์วรรณ แยกสะอาด, 2561) แสดงให้เห็นถึงการเป็นพื้นที่ที่สะท้อนโครงสร้างพื้นที่ทางกายภาพที่โดดเด่น อันนำไปสู่การสะท้อนถึงคุณค่าและความหมายของพื้นที่ ก่อให้เกิดความหวงแหนและรักษาพื้นที่ของกลุ่มสังคม

ผู้คนในชุมชนนางเลิ้ง มีความสัมพันธ์และอยู่อาศัยร่วมกันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325) โดยแรกเริ่มชุมชนนางเลิ้งเป็นเพียงย่านที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเกิดการพัฒนาระบบคมนาคมทำให้เกิดศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ กลายเป็นย่านการค้าและแหล่งรวมความบันเทิงที่สำคัญ (เทียมสุรีย์ สิริศักดิ์, 2543) ทำให้เครือข่ายทางสังคมอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์เครือญาติและละแวกเพื่อนบ้านเพื่อแลกเปลี่ยน และรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดจากบทบาทการประกอบอาชีพ รวมถึงยังคงมีการสืบทอดกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีต่าง ๆ เช่น งานหล่อเทียนพรรษา งานสงกรานต์ งานทำบุญหลวงปู่รูป และงานประจำปีศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นต้น

รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน และรูปแบบวิถีชีวิตของกลุ่มสังคมพบกิจกรรม 4 รูปแบบ คือ

1. กิจกรรมเพื่อการอยู่อาศัยเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานจากการขยายตัวของพระนครในอดีต ซึ่งกระจุกตัวบริเวณพื้นที่ตลาดนางเลิ้งและรอบวัดสุนทรธรรมทาน และกิจกรรมธุรกิจเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการผลิต ด้วยการเป็นย่านการค้าบริเวณตลาดนางเลิ้งและตามถนนสายสำคัญโดยเฉพาะ

2. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ คือ การค้าขายอาหารและขนมหวานเป็นการประกอบอาชีพหลักที่ซึ่งถือเป็นบทบาทการค้าที่มีความสำคัญ พบว่าเป็นร้านที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ รวมถึงการค้าขายอะไหล่ยนต์เป็นร้านที่มีการขยายตัวต่อเนื่องจากแถบวรจักร และการค้าขายอุปกรณ์ก่อสร้างและสุขภัณฑ์ที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาจะรวมตัวอยู่บริเวณริมถนนพะเนียง

3. กิจกรรมที่เกิดจากนักลงทุน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาลงทุนกิจการของบุคคลภายนอกภายในพื้นที่ เช่น ร้านกาแฟ โรงแรม เป็นต้น

4. กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นการสร้างกิจกรรมร่วมสมัยที่สามารถสร้างมูลค่าวัฒนธรรมที่เกิดการขับเคลื่อนของกลุ่ม E-Loeng (สุวรรณ แวพลอยงาม, 2563) เช่น กิจกรรมยাত্রานางเลิ้ง เป็นการประยุกต์ใช้เทคนิคละครชาตรีสู่ละครเวทีที่แสดงถึงความรุ่งเรืองของชุมชนนางเลิ้งในอดีตจากมุมมองของผู้คนภายในชุมชนและบทบาทของชุมชนนางเลิ้งจากมุมมองของผู้คนภายนอก สะท้อนให้เห็นถึงเส้นขนานของมุมมองที่จะเชื่อมต่อความคิดของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดการดึงดูดผู้คนภายนอกเข้ามายังพื้นที่ นำไปสู่การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ

ให้แก่ผู้คนชุมชนนางเลิ้ง แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการขับเคลื่อนของกลุ่มสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

บริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

วัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าวิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ ได้พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง ฯลฯ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความตระหนัก มีความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเผยแพร่และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณค่าความหลากหลายของศิลปะและวัฒนธรรมไทย ทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ค่านิยม และความเป็นไทย ในปัจจุบันวัฒนธรรมท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่น้อย เช่น การแต่งกาย ภาษาพูด รวมทั้งประเพณีและวิถีชีวิตที่ดีงาม ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมได้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา หากมรดกทางวัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างหลากหลายกันในพื้นที่ไม่ได้รับการสืบสานและอนุรักษ์ฟื้นฟูรวมถึงการพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าทางสังคมและจิตใจทำให้คุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมลดน้อยไปจนแทบจะสูญหาย วัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมองค์ความรู้ในแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะโดดเด่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ในแต่ละพื้นที่มีภูมิปัญญาหลากหลาย ควรที่จะได้รับการถ่ายทอดเยาวชนรุ่นหลังสืบไป การอนุรักษ์เป็นหนทางหนึ่งที่ยั่งยืนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนให้ดำรงอยู่ในท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญา ให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้สืบทอด ภูมิปัญญาจากผู้รู้ในชุมชน เพื่อให้เยาวชนสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดประมวลผล ตลอดจนสนับสนุนให้เยาวชน และชุมชนโดยตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน มีความเข้าใจรากเหง้า ความเป็นวัฒนธรรม แบ่งปัน เกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการศึกษาเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิต ชุมชนภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่มีมาช้านานบนพื้นฐานของธรรมชาติที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกันกับวิถีชีวิตชุมชน สถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชนไทยขณะนี้กำลังเผชิญกับความเสี่ยงมากมายอันเกิดจากสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอันตรายที่ล้อมรอบตัวเด็ก และอื่นๆ จนพฤติกรรมเหล่านี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตร่วมสมัยของเด็กและเยาวชนที่เติบโตขึ้นทุกวัน

เมื่อพิจารณาถึงทรัพยากรวัฒนธรรมที่เกิดจากการสืบทอดและผลิตซ้ำของกลุ่มสังคม (กัญญา ทิพย์โส และ ทองใบ เรืองนนท์, 2563) ประกอบด้วย

1. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Resources) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของหรือวัตถุที่สร้างขึ้นที่สามารถเคลื่อนย้ายได้และที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ประกอบด้วย (1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เป็นการร่วมกันปรับปรุงอาคารเก่าแก่เพื่อรักษาถึงคุณค่าทาง

สถาปัตยกรรม เนื่องด้วยลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ทำให้ผู้คนรับรู้ได้ถึง ความหมายของสถานที่ (2) งานหัตถกรรม ด้วยบริบทของพื้นที่ในอดีตที่ล้อมรอบด้วยย่านวังต่างๆ และการย้ายถิ่นฐานของชาวละครภาคใต้มายังพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง นำมาสู่การดำเนินกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการสอนทำแป้งพวงและการเย็บเครื่องโขน และ (3) อาหารและขนมหวาน ด้วยบริบท ของพื้นที่ในอดีตที่ล้อมรอบด้วยย่านวังต่างๆ ทำให้ผู้คนบริเวณโดยรอบย่านวังเข้าไปทำงานในวังและ ได้รับสูตรอาหารดั้งเดิม นำมาสู่การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำอาหารคาวและขนมหวานที่มี การสืบทอดรุ่นต่อรุ่น

2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้คือ (Intangible Cultural Resources) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ ความรู้ และทักษะที่มีการสืบทอดและผลิตซ้ำรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วย (1) การส่งเสริมความรู้และทักษะ เป็นการส่งเสริมองค์ความรู้และสร้างความตระหนัก ให้แก่กลุ่มคนภายในชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมที่สอดแทรกสถานการณ์ในปัจจุบันให้เด็กๆ ในชุมชน ได้คิดและวางแผน ตลอดจนเรื่องสุขภาวะ รวมถึงการพัฒนาทักษะผ่านการสอนศิลปะและ งานหัตถกรรมต่างๆ ให้สามารถสร้างอาชีพได้ (2) ศิลปะการแสดง เนื่องด้วยการย้ายถิ่นฐานของ ชาวละครภาคใต้ที่มีทักษะด้านศิลปะการแสดงในด้านการรำละครชาตรีและดนตรีปี่พาทย์ จึงมีการ สอนการรำละครชาตรีและดนตรีปี่พาทย์แก่บุคคลภายในชุมชนชนและบุคคลภายนอกชุมชนที่สนใจ จะเรียนรู้ ประกอบกับเผยแพร่ตามงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรับรู้คุณค่า และ (3) ความเชื่อ ด้วยการเป็นแหล่งที่ตั้งของศาสนสถานที่สำคัญที่ซึ่งเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นศูนย์รวม กิจกรรมของผู้คนตั้งแต่ในอดีต ส่งผลให้ผู้คนมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งลึกลับที่อยู่คู่กับความ เป็นมาของพื้นที่ จึงมีจัดกิจกรรมในการเผยแพร่เรื่องราวความเป็นมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งลึกลับของ ชุมชนนางเลิ้งแก่ผู้คนภายนอก

นอกจากอาหารที่เลื่องชื่อของชุมชนนางเลิ้งแล้ว ชุมชนนางเลิ้งยังมีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ ที่อยู่คู่กับท้องถิ่นมานาน เนื่องจากเป็นตลาดบกแห่งแรกของประเทศไทย ก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยรัชกาล ที่ 5 เปิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2443 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้า จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วัฒนธรรมอันเก่าแก่ของท้องถิ่น ได้แก่

1. สะพานเทวกรรมรังรักษ์ หนึ่งในเส้นทางสัญจรชื่อไพเราะ ที่ได้รับพระราชทานนามให้ พ้องคล้องกัน อันหมายถึงสะพานที่สร้างโดยเทวดาจำนวน 5 องค์ ตลอดแนวคลองผดุงกรุงเกษม คลองรอบกรุงที่ขุดตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ส่วนตัวสะพานสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ.2443 เนื่องในโอกาสที่เจริญพระชนมายุครบ 47 พรรษา ดังที่มีคำจารึกไว้บนสะพานถึงจุดประสงค์ของการ สร้างสะพานแห่งนี้ ถึงแม้สะพานได้ปรับปรุงใหม่ใน พ.ศ. 2517 แต่ก็ยังคงทำหน้าที่เดิม คือเป็นประตูสู่ ย่านนางเลิ้งเหมือนเมื่อกว่าร้อยปีที่แล้ว

2. วัดสมณานัมบริหาร เป็นวัดอนัมนิกาย ศูนย์รวมใจของชุมชนย่านที่อพยพมา ที่สร้าง มาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้รับพระราชทานนามวัดจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ว่า ‘วัดสมณานัมบริหาร’ ดังปรากฏหลักฐานจากหน้าบันที่ประดับตราพระราชลัญจกรจุลมงกุฏ รวมถึงผ้าทิพย์ด้านล่างและป้ายด้านหน้าอุโบสถว่าทรงพระราชทานนาม วัดสมณานัมบริหาร เป็นตัวบ่งบอกความสำคัญของวัดแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี นอกจากอุโบสถแล้ว ภายในวัดยังมีสิ่งที่น่าสนใจ เช่น เจดีย์ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปทางด้านหลังอุโบสถ ที่บริเวณรอบทางขึ้น ใช้บรรจุอัฐิของชาวญวน ในชุมชนสะพานขาว ที่ว่ากันว่าอพยพมาตั้งแต่ช่วงสงครามเย็น หรือผู้ที่สนใจเรื่องวิถีท้องถิ่นชุมชนรอบ ๆ วัด มีบ้านทำกระดาษงเด็กที่มีฝีมือ เพราะนำไปใช้ในงานงเด็กหลวงของพระบรมวงศานุวงศ์และรัชกาลที่ 9

3. นางเล็งฮาร์ท เทรนต์การคล้องล็อกเก็ตภาพถ่าย เริ่มเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 5 หลังจากพระองค์เสด็จประพาสยุโรป สมัยก่อนแฟชั่นแฟชั่นโรแมนติกนี้ต้องสั่งทำจากเมืองนอกเท่านั้น นางเล็งฮาร์ท จึงเกิดขึ้นเป็นร้านถ่ายรูปและเป็นร้านทำจี้ภาพถ่าย (Portrait Pendant) หรือที่เรียกกันติดปากว่า ล็อกเก็ตหินแห่งแรกของประเทศไทย ด้วยกรรมวิธีการผลิตด้วยมือขึ้นต่อขึ้น ทำให้ลูกค้าต้องรอคิวน้อย 2 เดือน รวมไปถึงการกรอรายละเอียดสั่งงานตามความต้องการ โดยเลือกได้ตั้งแต่ขนาด รูปทรงจี้ สีพื้นหลัง สีเสื้อผ้า รวมไปถึงเปลี่ยนสุทได้เหมือนภาพถ่าย นอกจากนี้ยังมีบริการใช้ฟูกันจิ้นจิวสำหรับระบายแต่งแต้มสีหน้า เส้นผม แวตตา เก็บรายละเอียดทุกอย่างให้คมชัดเหมือนจริงมากที่สุด ถึงแม้เวลาจะผ่านไปนับร้อยปี รูปภาพบนจี้เหล่านี้ก็ยังคงชัดเจนไม่เลือนรางตามกาลเวลา

4. พิพิธภัณฑพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อก้าวถึง ห้างยอน แซมป์สัน แอนด์ ซัน (John Samson & Son Limited) ห้างฝรั่งที่จัดหน่ายผ้าและรองเท้าจากประเทศอังกฤษ ตั้งอยู่บริเวณเชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ต่อมากลายเป็นห้างสุชาติลภ จำหน่ายวัสดุก่อสร้างและสุขภัณฑ์ เมื่อห้างหมดสัญญาลงได้ใช้เป็นที่ทำการของกรมโยธาธิการ โดยอาคารแบบตะวันตก 3 ชั้นที่สร้างจากเงินพระคลังข้างที่ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหลังนี้ถูกใช้งานมาอย่างต่อเนื่อง และในที่สุดได้เปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.2545 ภายในมีนิทรรศการถาวรให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี โดยที่ชั้น 3 จัดแสดงฉลองพระองค์จริงของรัชกาลที่ 7 ซึ่งหาชมไม่ได้ทั่วไป มีห้องภาพยนตร์ ศาลาเฉลิมกรุง ใช้ฉายหนังหายากและภาพยนตร์ส่วนพระองค์ รวมถึงมีศูนย์ข้อมูลพระปกเกล้าฯ ที่ให้บริการทั้งห้องสมุด โสตทัศน และไมโครฟิล์มเอกสารเก่า

5. บ้านเต็นรำ บ้านไม้คลาสสิก อายุกว่า 90 ปี อดีตเป็นศูนย์กลางการเต้นลีลาศที่นิยมของคนยุค 1960 ช่วงมิตร ชัยบัญชา หรือช่วงยุคเอลวิส เพรสลีย์ (Elvis Presley) โดยเปิดเป็นโรงเรียนสอนเต้นลีลาศในกระทรวงศึกษาธิการที่นับว่าหายากแห่งหนึ่ง ด้วยความที่เป็นบ้าน ไม่ใช่คลับ บาร์ หรือโรงเรียนสอนเต้นโดยตรง ทำให้ที่แห่งนี้มีความเป็นเอกลักษณ์จนหลายคนเรียกว่า Ballroom Dance House ปัจจุบันบ้านเต็นรำที่เต็มไปด้วยกลิ่นอายยุค 60 อยู่ในการดูแลของ เอ้ย-

ธาริณี ตามรสสุวรรณ ซึ่งเปลี่ยนแปลงบ้านหลังนี้จากโรงเรียนสอนเต้นลีลาศสู่การเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่จัดแสดงงานศิลปะและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นิสิต นักศึกษา

6. บ้านนราศิลป์ บ้านโขนละคร ที่ก่อสร้างตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) นอกจากทำเครื่องโขน เครื่องละคร ส่งให้ทางกรมศิลปากร โรงละครแห่งชาติ หรือสถาบันอื่น ๆ ตามคำสั่งซื้อแล้ว บ้านนราศิลป์ยังคงเป็นคอสตูมเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ให้ช่อง 4 บางขุนพรหม โทรทัศน์ช่องแรกของประเทศไทยอีกด้วย ใน พ.ศ. 2511 บ้านนราศิลป์ยังมีส่วนร่วมในเบื้องหลังการแสดงโขนธรรมศาสตร์ ของอาจารย์หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช การแสดงโขนครั้งนี้ทำให้บ้านนราศิลป์กลายเป็นแหล่งขึ้นชื่อเรื่องการเช่าชุดรำ ปักชุดละครโขน และเป็นบริษัทสร้างภาพยนตร์ไทยยุคแรกๆ ในชื่อ นราศิลป์ภาพยนตร์ ปัจจุบันคณะนาฏศิลป์ที่มีประสบการณ์นับร้อยปีแห่งนี้ได้เปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง หลานหลวง โดยเปิดให้ประชาชนที่มีความสนใจ เรียนรู้การปักชุดละคร ทั้งละครชาตรี โขน ไม่มีค่าใช้จ่าย

7. ตรอกละครชาตรี เป็นซอยเล็ก ๆ ที่ปากซอยมีป้ายเขียนว่า ครูพูน เรื่องนนท์ มีละครหนังตะลุง ลีเก พินพาทยไทยมอญ ภายในซอยแบ่งเป็นบ้านหลายหลัง ซอยนี้เป็นที่อยู่ของเครือญาติตระกูลเรื่องนนท์ที่สืบเชื้อสายละครโนราชาตรีจากนครศรีธรรมราช อพยพขึ้นมาตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ก่อนส่งต่อวิฆามาสู่ครูพูน เรื่องนนท์ หัวหน้าคณะละครนานาชาติ ทั้งละครชาตรีหนังตะลุง รวมถึงคณะปีพาทย์ เป็นคณะที่มีชื่อเสียงมากในพระนคร สืบทอดมาจนถึงทายาทที่แต่ละบ้านประกอบอาชีพเกี่ยวกับการแสดงละครทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นบ้านครูทองใบ เรื่องนนท์ ศิลปินแห่งชาติ สาขากการแสดง พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นคณะละครชาตรี ใกล้เคียงกันเป็นบ้านครูพิน เรื่องนนท์ เป็นวงดนตรีปีพาทย์ ตรอกละครชาตรี เป็นชุมชนใหญ่ที่รวบรวมศิลปินทั้งนักแสดงและนักดนตรี ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงรับงานแสดงอยู่ เรียกได้ว่ามาที่นี่ทีเดียว One Stop Service

8. สถานที่ปรุงยาไทยถนอม บุญยะกมล ร้านขายยาแผนโบราณที่สืบทอดสูตรปรุงยาจาก พระยาแพทย์พงศาวิสุทธาธิบดี (สุน สุนทรเวช) แพทย์ประจำพระองค์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) เปิดกิจการขายยาสามัญประจำบ้าน และขึ้นชื่อเรื่องยารักษาเด็ก ในอดีตมีชื่อเสียงมากจนพูดได้ว่า ชาวหลานหลวง นางเลิ้ง ไม่มีใครที่ไม่รู้จักยาของหมอถนอม ทั้งยากวาดลิ้นเด็ก ยาแสงหมึก ยาขับน้ำคาวปลา ยาแสงจันทร์ หรือยาตราฤๅษี

วัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

การเกิดขึ้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก เพื่อพัฒนาบ้านเมือง และส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองระหว่างประเทศ ชุมชนนางเลิ้งเป็นหนึ่งในชุมชนบริเวณพื้นที่ชั้นนอกของเกาะรัตนโกสินทร์ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา ทั้งตลาดนางเลิ้ง เกิดความซบเซาและถูกแทนที่

ด้วยศูนย์การค้าแห่งใหม่ โรงหนังนางเลิ้งกลายเป็นโรงภาพยนตร์ที่ล้ำสมัย โรงผับปิดตัวลงเนื่องด้วยกฎหมายห้ามค้ำผับ และการเกิดเหตุเพลิงไหม้ทำให้อาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าเกิดความทรุดโทรม ประชาชนบางส่วนย้ายออกไปนอกพื้นที่ที่มีแนวโน้มเศรษฐกิจที่ต่ำกว่า (เมธินีย์ ชุ่มผล และเกสรบัว อุบลสรณ์, 2559) ทำให้ชุมชนนางเลิ้งไม่มีอิทธิพลต่อการดึงดูดผู้คนจากพื้นที่ภายนอกให้เข้ามาใช้บริการมากดังอดีต จึงมีการปรับตัวจากย่านการค้าตลาดสดและสินค้านำเข้า สู่อุตสาหกรรมอาหารและขนมหวานต้นตำหรับชาววัง เพื่อรองรับพนักงานที่ทำงานบริเวณนางเลิ้งและบุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้บริการ ต่อมาด้วยความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดความหลากหลายทางกายภาพ สังคมวัฒนธรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประกอบกับแผนโครงการรถไฟฟ้ามหานครสายสีส้มช่วงตะวันตกพัฒนาใกล้พื้นที่ของชุมชนนางเลิ้ง ทำให้วัฒนธรรมที่เคยมีมาแต่ช้านานกลับเริ่มหายไปตามสภาวะแวดล้อมในปัจจุบัน

ปัญหาการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

ด้วยความพัฒนาความเจริญของกรุงเทพมหานคร ทำให้ชุมชนย่านตลาดนางเลิ้งไม่ใช่พื้นที่ที่เป็นศูนย์รวมในการซื้อขายสินค้า หรือย่านท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการขาดการดูแลจากกรุงเทพมหานครเท่าที่ควร ทำให้ไม่เกิดการพัฒนาในชุมชน และไม่มียุทธศาสตร์ดึงดูดผู้คนจากพื้นที่ภายนอกให้เข้ามาใช้บริการมากเหมือนในอดีต ทำให้ไม่ใช่ย่านการค้าตลาดสดและสินค้านำเข้า ในขณะที่รูปแบบของการใช้ชีวิตในประเทศก็เปลี่ยนไปที่มาพร้อมกับ Disruptive Technology ทำให้ศิลปะการแสดงและหัตถกรรมไม่ได้รับความสำคัญ สถานที่เก่าแก่ก็ถูกสิ่งทันสมัยดึงดูดความสนใจออกไป สุดท้ายคนในท้องถิ่นต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพอื่น ๆ และไม่ได้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

สรุป

ชุมชนนางเลิ้งได้ถูกก่อตั้งมาแต่ช้านาน และมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่และควรค่าแก่การอนุรักษ์ แต่จากปัญหาจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลต่าง ๆ ทำให้ศิลปวัฒนธรรมหรือประเพณีในอดีตเริ่มจะสูญหายไป ทั้งนี้ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนในการพัฒนา ให้ข้อเสนอแนะแก่ชุมชนเพื่อปรับตัวต่อการดำรงชีวิตให้ทันต่อความสมัยใหม่ สำหรับการรักษาวัฒนธรรม ภาครัฐ และชุมชนควรจะรักษาวัฒนธรรมอันเก่าแก่นี้ไว้ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา อาจมีการปรับปรุง บูรณาการ หรือเปลี่ยนแปลงเพื่อดึงดูดความสนใจจากคนสมัยใหม่ให้มากขึ้น และสนับสนุนการสร้างกิจกรรมร่วมสมัยที่สามารถสร้างมูลค่าวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากชุมชน เพื่อเป็นปัจจัยเพื่อการคงอยู่ของชุมชนนางเลิ้งที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานนี้ต่อไป

บทที่ 4

การวิเคราะห์แนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหาย ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

การวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ เอกสารวิชาการ ในส่วนของแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย บทความเชิงวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย แนวทางฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมให้กับชุมชน และนอกจากนี้ได้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนประชาชนในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร โดยรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และเพื่อแสวงหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในบทที่ 5 ต่อไป

การวิเคราะห์ SWOT Analysis

SWOT คืออะไร

SWOT Analysis คือ แนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัย 4 อย่างของธุรกิจ หรือสิ่งที่เรา ต้องการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ผ่านการประเมิน สภาพแวดล้อมภายใน การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก โดยมีเป้าหมายให้สามารถรับรู้ข้อมูลของ ตนเอง นำจุดแข็งไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน แก้ไขจุดอ่อนที่มีอยู่และลดความเสี่ยงที่ อาจส่งผลเสีย เพื่อช่วยให้สามารถดำเนินธุรกิจหรือดำเนินงานต่อไปได้อย่างราบรื่น ปัจจัยทั้ง 4 อย่าง ประกอบด้วย

1. จุดแข็ง (Strengths) คือ จุดเด่นหรือจุดแข็ง ข้อได้เปรียบ เป็นผลมาจากปัจจัย ภายใน เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในบริษัท เช่น จุดแข็งด้านการเงิน และข้อได้เปรียบด้านการผลิต และด้านทรัพยากรบุคคล โดยจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการ กำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ

2. จุดอ่อน (Weakness) คือ จุดด้อยหรือจุดอ่อน ข้อเสียเปรียบ เป็นผลมาจากปัจจัย ภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่าง ๆ ของบริษัท เช่น การขาด เงินทุน นโยบายและทิศทาง การบริการที่ไม่แน่นอน หรือบุคลากรที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งบริษัทจะต้องหา วิธีในการปรับปรุงให้ดีขึ้น หรือขจัดให้หมดไป

3. โอกาส (Opportunities) เกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของบริษัทเอื้อประโยชน์ หรือส่งเสริมการดำเนินงานของบริษัท โอกาสจะแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่ โอกาสเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่จุดแข็งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน ผู้ประกอบการที่ดีจะต้องแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ โดยการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตลอดเวลา เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและการแข่งขันในตลาด และใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้น

4. อุปสรรค (Threats) เกิดจากปัจจัยภายนอกเช่นเดียวกัน เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลเสียต่อธุรกิจ เช่น ราคาน้ำมันที่สูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้น สภาพเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้อง และพยายามขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้

การประเมินสภาพแวดล้อม

1. การประเมินสภาพแวดล้อมภายใน

การวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในบริษัทในทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของธุรกิจ แหล่งที่มาเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมภายใน คือระบบข้อมูลเพื่อการบริหารที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในด้านโครงสร้างระบบระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน บรรยากาศในการทำงานและทรัพยากรในการบริหาร (คน เงิน วัสดุ การจัดการ) รวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของบริษัท เพื่อที่จะเข้าใจสถานการณ์และกลยุทธ์ก่อนหน้านี้ด้วย

2. การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก

ภายในการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก ทำให้สามารถหาโอกาสและอุปสรรคการดำเนินงานของบริษัทที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของบริษัท เช่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบายการเงิน การงบประมาณ สภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ระดับการศึกษา การตั้งถิ่นฐานและการอพยพของประชาชน ลักษณะชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น บทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ มติคณะรัฐมนตรี และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี หมายถึงกรรมวิธีใหม่ ๆ และพัฒนาการทางด้านเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและการบริการ

ตารางที่ 4 - 1 ตารางแสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ SWOT

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการใดที่สามารถทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ - ข้อได้เปรียบที่องค์กรหรือธุรกิจมี เช่น ความรู้และความเชี่ยวชาญของทีม ชื่อเสียง ประสบการณ์ - อะไรบ้างที่จะสามารถช่วยให้องค์กรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น อุปกรณ์ในการผลิต เทคโนโลยี หรืองบประมาณ - ข้อได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีมากกว่าคู่แข่ง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีธุรกิจคู่แข่งที่มากแล้วและแข็งแกร่งกว่าหรือไม่ - ลักษณะการทำงาน กระบวนการดำเนินงานที่อาจให้เกิดข้อบกพร่อง - ขาดบุคลากรในตำแหน่งสำคัญ - สิ่งที่ธุรกิจยังเสียเปรียบหรือยังทำได้ไม่ได้เมื่อเทียบกับคู่แข่ง - ข้อจำกัดด้านอื่น ๆ เช่น เทคโนโลยี ระบบโครงสร้างองค์กร หรือเรื่องที่ยังเป็นปัญหา
โอกาส	อุปสรรค
<ul style="list-style-type: none"> - โอกาสในการเปลี่ยนแปลงภายนอกใดบ้างที่มีผลกระทบต่อธุรกิจ เช่น กฎหมาย เศรษฐกิจ เทคโนโลยี มาตรการของภาครัฐ เป็นต้น - กลุ่มเป้าหมายหรือลูกค้า เปลี่ยนแปลงในทิศทางใดบ้าง - อะไรบ้างในสังคมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างการเติบโตให้กับธุรกิจได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - คู่แข่งรายใหม่ที่จะเข้ามาสู่ตลาดในอนาคตมีจำนวนมากน้อยแค่ไหน - การพัฒนาเทคโนโลยีในอนาคตจะเปลี่ยนวิธีการทำธุรกิจในอนาคตได้หรือไม่ - มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะทำให้ได้รับความเสียหายทางธุรกิจหรือไม่ - พฤติกรรมของผู้บริโภคมีแนวโน้มเกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ลบต่อธุรกิจหรือไม่ - การเกิดภัยพิบัติที่คาดไม่ถึง เช่น โรคระบาด ภาวะสงคราม ภัยธรรมชาติ

ที่มา : The Digital Tips, 2022.

ประโยชน์ของการวิเคราะห์ SWOT

การวิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้แต่ละอย่างจะช่วยให้เข้าใจได้ว่ามีอิทธิพลต่อการดำเนินงานอย่างไร จุดแข็งขององค์กรจะเป็นความสามารถภายในที่ผู้ใช้ประโยชน์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่จุดอ่อนขององค์กรจะเป็นคุณลักษณะภายในที่อาจจะทำลายผลการดำเนินงาน โอกาสทางสภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ให้โอกาสเพื่อการบรรลุเป้าหมายองค์กร ในทางกลับกันอุปสรรคทางสภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ขัดขวางการบรรลุเป้าหมาย ขององค์กร ผลจากการวิเคราะห์ SWOT นี้จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์ เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม

ดังนั้น เพื่อให้การวิเคราะห์แนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรนำหลักการการวิเคราะห์ SWOT เข้ามาวิเคราะห์ทั้งในบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรม เพื่อให้ทราบข้อมูลในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น และสามารถนำข้อมูลที่ได้เป็นประโยชน์ในการหาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานครได้

วิเคราะห์บริบทพื้นที่ (SWOT) ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองใหญ่ของประเทศไทย ที่มีความหลากหลายของชุมชนต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงชุมชนนางเลิ้งด้วย ชุมชนนางเลิ้ง ถือเป็นย่านการค้าทางเศรษฐกิจและแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร นับตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่มีการพัฒนาระบบคมนาคมตัดผ่านชุมชนนางเลิ้ง ส่งผลให้บริเวณนี้กลายเป็นชุมชนที่อยู่อาศัย ย่านการค้า และแหล่งความบันเทิง แต่เมื่อเวลาได้เปลี่ยนแปลงไป เกิดการขยายตัวของเมืองออกไปยังพื้นที่รอบนอกเพื่อกระจายความเจริญ ทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนนางเลิ้ง จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์บริบทพื้นที่ของชุมชนนางเลิ้งกรุงเทพมหานคร ซึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการช่วยอนุรักษ์ชุมชนนางเลิ้งต่อไป

ตารางที่ 4-2 ตารางแสดงการวิเคราะห์ SWOT บริบทพื้นที่ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weakness)
<ul style="list-style-type: none"> - ที่ตั้งชุมชนเป็นย่านเก่าแก่ มีอาคารเก่าแก่ที่ยังคงเอกลักษณ์ - การคมนาคมสะดวก - เป็นย่านการค้าที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร - เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่และแรกเริ่มของกรุงเทพมหานคร - การท่องเที่ยวแบบ One day trip 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้นำชุมชนขาดการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง - แนวโน้มของประชากรในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้งลดลงเรื่อย ๆ - มีความเสื่อมโทรมของภูมิทัศน์และบริเวณโดยรอบ - ขาดแรงจูงใจของการเข้ามาในพื้นที่ของนักท่องเที่ยว
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Treats)
<ul style="list-style-type: none"> - โอกาสที่จะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน - สถานที่ของชุมชน เหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว - ชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาทางด้านการค้าและบริการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านพื้นที่และเศรษฐกิจของชุมชน - ขาดแคลนพื้นที่จอดรถ มีความแออัดของพื้นที่และการจราจร - ทางเดินเท้าถูกรุกล้ำด้วยร้านค้าต่าง ๆ - ภาครัฐมีการแก้ไขปัญหาได้ไม่ตรงจุด

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566.

จุดแข็ง (Strengths)

1. ที่ตั้งของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร เป็นย่านเก่าแก่ มีอาคารเก่าแก่ที่ยังคงเอกลักษณ์ โดยเฉพาะอาคารเก่าแก่สีชมพูที่เป็นสถาปัตยกรรมที่สวยงาม สามารถฟื้นฟูให้เป็นย่านอาคารที่ให้นักท่องเที่ยวมาสัมผัสบรรยากาศย้อนรอยชุมชนนางเลิ้งในอดีต

2. การคมนาคมที่สะดวก มีการเข้าถึงทั้งทางบกและทางน้ำ สามารถเดินทางผ่านถนนนครสวรรค์ เดินทางโดยรถประจำทางที่มีผ่านหลายสาย เช่น สาย 171, 59, 60, 511, A4 เป็นต้น หรือจะเดินทางเรือโดยสาร โดยลงที่ท่าเรือเทเวศร์แล้วต่อรถโดยสารประจำทางหรือรถแท็กซี่ การเดินทางโดยรถไฟฟ้า BTS ลงสถานีราชเทวี หรือ MRT ลงสถานีสามยอด และต่อด้วยรถแท็กซี่

3. ชุมชนนางเลิ้ง เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ ที่เก่าแก่และแรกเริ่มของกรุงเทพมหานคร ความเป็นย่านที่แสดงถึงคุณค่าและความหมาย ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของเครือข่ายทางสังคมที่มีความรู้สึกโยงกับสถานที่และมีความรู้สึกห่วงใยในการรักษาพื้นที่ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 สะท้อนถึงความหมายของพื้นที่เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง

4. การท่องเที่ยวแบบ One Day Trip เนื่องด้วยชุมชนนางเลิ้ง มีทั้งสถานที่สำคัญทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมไปถึงร้านอาหารที่ขึ้นชื่อ ซึ่งสามารถให้นักท่องเที่ยวที่สนใจ มาท่องเที่ยวชุมชนนางเลิ้งแบบ One Day Trip ได้อย่างครบถ้วน เช่น ตลาดนางเลิ้ง ตลาดที่เก่าแก่อายุนับร้อยปีที่รวบรวมอาหารทั้งของคาวและของหวานไว้อย่างมากมาย ถัดมาร้านถ่ายรูปเก่าแก่ “นางเลิ้งอาร์ต” อยู่คู่ตลาดนางเลิ้งมานานกว่า 90 ปี ปัจจุบันสืบทอดต่อกันมาเป็นรุ่นที่ 3 ที่นี่เป็นที่ทำลોકเก็ตหินแห่งเดียวในประเทศไทยที่เป็นการเพนต์มือ ฯลฯ

จุดอ่อน (Weakness)

1. ผู้นำชุมชนขาดการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาชุมชนแล้ว แต่ไม่ปฏิบัติต่อให้จริงจัง หรือทำให้ถึงที่สุด หรือเกิดจากการผลัดเปลี่ยนของผู้นำชุมชนทำให้การพัฒนาชุมชนไม่เป็นอย่างต่อเนื่อง

2. แนวโน้มของประชากรในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้งลดจำนวนลงเรื่อย ๆ ชุมชนกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจาก กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เป็นทายาทของคนในชุมชนออกไปใช้ชีวิตของตัวเอง ย้ายที่พักอาศัยเข้าไปอยู่ในเขตสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น

3. มีความเสื่อมโทรมของภูมิทัศน์และบริเวณโดยรอบของชุมชนนางเลิ้ง เนื่องจากเกิดความเพิกเฉยในการพัฒนาและปรับปรุงบริเวณโดยรอบให้ดีขึ้น การเพิกเฉยของคนในชุมชนโดยเกิดจากไม่มีแรงจูงใจในการปรับปรุงพัฒนา ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดน้อยลง ไม่มีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม

โอกาส (Opportunities)

1. โอกาสที่จะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร เนื่องด้วยชุมชนนางเลิ้งมีทั้งสินค้าที่เป็นจุดเด่นในเรื่องของอาหารทั้งของคาวและของหวาน อีกทั้งส่งเสริมในเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชน ก็ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้
2. สถานที่ของชุมชนเหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ศาลาเฉลิมธานีที่เป็นโรงหนังเก่าแก่ บ้านนางเลิ้งที่มีการร้องรำละครชาตรีขึ้นชื่อ บ้านนราศิลป์ที่มีการทำหัตถกรรมสไบและวัดเก่าแก่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ทั้งวัดสุนทรธรรมทานและวัดโสมนัสราชวรวิหาร รวมถึงอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม
3. ชุมชนนางเลิ้งมีความพร้อมในการพัฒนาด้านการค้าและบริการ หากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คนในชุมชนก็พร้อมที่จะปรับตัวให้ชุมชนกลับมาคึกคักอีกครั้ง

อุปสรรค (Treats)

1. ภาครัฐมีการแก้ไขปัญหาได้ไม่ตรงจุด และขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและส่วนที่เกี่ยวข้องในด้านพื้นที่และเศรษฐกิจของชุมชน การเข้ามาปรับปรุงชุมชนจากรัฐบาลขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา
2. ขาดแคลนพื้นที่จอดรถ และมีความแออัดของพื้นที่และการจราจร สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้งจะไม่มีที่จอดรถซึ่งจะเป็นปัญหาต่อนักท่องเที่ยวที่นำรถส่วนตัวไปเอง การจราจรในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้งมีความแออัด เนื่องด้วยบริเวณโดยรอบเป็นถนนหลักที่มีการสัญจรไปมาอย่างหนาแน่น รวมไปถึงทางเดินเท้าถูกรุกล้ำด้วยการขายของของร้านค้าต่าง ๆ ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเดินทางเท่าที่ควร

วิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรม (SWOT) ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

วัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร เป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และสร้างสรรค์มาจากประสบการณ์ชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งบางวัฒนธรรมเริ่มตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ และถูกสืบทอดต่อกันมาหลายร้อยปี แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมบางอย่างในชุมชนนางเลิ้ง เริ่มจะสูญหายไป เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน การเข้ามาของเทคโนโลยีและวิวัฒนาการสมัยใหม่ที่ทำให้วัฒนธรรมที่มีมาแต่ช้านานเริ่มหายไป และไม่ได้รับการสืบทอดต่อ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายของชุมชนนางเลิ้งได้

ตารางที่ 4-3 ตารางแสดงการวิเคราะห์ SWOT บริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weakness)
<ul style="list-style-type: none"> - มีวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง สืบทอดมานานกว่าหลายร้อยปี - มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ - มีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - Trend การใช้ชีวิต การเสพศิลปะของคนในชุมชนที่เปลี่ยนไป - การสืบทอดวัฒนธรรมที่ลดน้อยลง - มีความเสื่อมโทรมของวัฒนธรรมตามกาลเวลา
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Treats)
<ul style="list-style-type: none"> - มีกลุ่มคนที่ต้องการรักษาวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชุมชนไว้ - ศาสนสถานมีพื้นที่จำนวนมาก ทำให้สามารถต่อยอดในการพัฒนาวัฒนธรรมได้ - มีการบอกต่อนักท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้ามาของวิวัฒนาการสมัยใหม่ - ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - ไม่มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนหรือส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566.

จุดแข็ง (Strengths)

1. ชุมชนนางเลิ้ง มีวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง ที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน มีทักษะในด้านศิลปะการแสดงประเภทโขน ละครชาตรี หนังตะลุง ลิเก และดนตรีปี่พาทย์ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนางเลิ้ง

2. มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจหลายแห่ง เริ่มตั้งแต่ในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า ฟ้าโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดโสมนัสราชวรวิหารขึ้น และโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระอารามหลวงราชวรวิหารชั้นโท ซึ่งวัดนี้ตั้งอยู่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของวัดสนามกระบือและในรัชกาลนี้ยังโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อวัดสนามกระบือหรือวัดแค เป็นวัดสุนทรธรรมทานด้วย อีกทั้งตลาดนางเลิ้งยังเป็นถิ่นค้าขายและอาศัยของชาวจีนที่กระจุกตัวอยู่หนาแน่นขึ้น และชาวจีนเหล่านี้ได้ร่วมกันสร้างศาลเจ้าเล็ก ๆ เป็นศาลไม้ไผ่ตรงกลางตัวตลาด มีการอัญเชิญเจ้าหลายองค์มาสถิตย์ เช่น เจ้าพ่อกวนอู เพื่อสักการะให้เกิดสิริมงคลต่อชีวิตและการค้า เรียกศาลนี้ว่าศาลเจ้านางเลิ้ง และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นศาลเสด็จพ่อกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ หรือ ศาลเสด็จเตี้ย

3. ชุมชนนางเลิ้งมีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรมที่สำคัญมากมาย อาทิ ละครชาตรี ลิเก อยู่ในตรอกละครของชุมชนนางเลิ้ง การแสดงโขน การปักชุดโขน บ้านลีลาศ เป็นต้น

จุดอ่อน (Weakness)

1. การใช้ชีวิต การเสพศิลปะของคนในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะในช่วงเทคโนโลยีเข้ามา โลกของยุคออนไลน์ การเสพศิลปะได้ถูกรอบงำผ่านโลกออนไลน์

2. การสืบทอดวัฒนธรรมที่น้อยลงของคนรุ่นใหม่ การขยับขยายของคนรุ่นใหม่ รุ่นลูกหลาน มีการย้ายไปอยู่ในพื้นที่ที่กว้างขึ้น ซ็้อคอนโด ซ็้อบ้าน แยกออกไปอยู่เป็นครอบครัวใหม่ ไม่มีคนสืบทอดทั้งในด้านวัฒนธรรม

3. ความเสื่อมโทรมของวัฒนธรรมไปตามกาลเวลา ความเสื่อมโทรมของสถานที่ หรือของอุปกรณ์ที่ใช้ในการสืบสานวัฒนธรรม อาทิเช่น ชุดโขน หัวโขน ชุดที่ใช้ในการแสดงละครชาตรี หรือแม้กระทั่งโรงภาพยนตร์เฉลิมธานีที่ทรุดโทรมลงไป

โอกาส (Opportunities)

1. กลุ่มคนที่ต้องการรักษาวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชุมชนไว้ ผู้คนในชุมชนนางเลิ้งต่างมีความทรงจำที่ภาคภูมิใจในอดีตของตน มีตลาดนางเลิ้งตลาดโบราณที่ชาวบ้านเห็นคุณค่า มีโรงหนังศาลาเฉลิมธานี (โรงหนังนางเลิ้ง) ที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมแต่ชาวบ้านภาคภูมิใจในความเป็นโรงหนังเก่าโบราณที่หาดูได้ยากในย่านเก่ากรุงเทพมหานคร มีละครชาตรี ปี่พาทย์ ที่พยายามสืบทอดมาจนทุกวันนี้ท่ามกลางกระแสความนิยมการแสดงสมัยใหม่

2. ศาสนสถานมีพื้นที่จำนวนมาก ทำให้สามารถต่อยอดในการพัฒนาวัฒนธรรมได้ สามารถใช้พื้นที่ในการให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมให้กับชุมชน หรือคนที่สนใจมาเรียนรู้

3. มีการบอกต่อนักท่องเที่ยว จากการที่นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสกับวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง และได้นำไปเขียนลงโซเชียล ทำให้เกิดการประชาสัมพันธ์ไปในตัว

อุปสรรค (Treats)

1. การเข้ามาของวิวัฒนาการ เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีผลกระทบทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนนางเลิ้งสูญหาย โดยเฉพาะเมื่อคนในชุมชนไม่มีการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง

2. การอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชน ไม่เพียงพอที่จะเกิดขึ้นเพียงแค่ความต้องการของคนในชุมชนเท่านั้น ต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

3. การประชาสัมพันธ์ เชิญชวน หรือ ส่งเสริม การอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนยังไม่ได้เท่าที่ควร ยังมีกลุ่มคนบางส่วนที่ไม่รู้จักชุมชนนางเลิ้ง มากไปกว่านั้นยังไม่รู้ว่าชุมชนนางเลิ้งมีศิลปวัฒนธรรมอะไรบ้าง การประชาสัมพันธ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะเผยแพร่ให้คนภายนอกได้รับรู้

การรู้จักแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ทั้งด้านบริบทพื้นที่และด้านวัฒนธรรมของชุมชน นางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์และวางแผนการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายได้ตรงจุด และสามารถพัฒนาแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมให้เหมาะสมได้

การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม

การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่มีความหมายอย่างมากในการรักษาความเป็นตัวตนของชุมชนและชาติพันธุ์ เพื่อให้สืบต่อไปได้อย่างมั่นคงและคงที่ตามแบบฉบับดั้งเดิม ฟื้นฟูวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายให้กลับมาคงอยู่ เนื่องด้วยชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร มีวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไปตามกาลเวลา ดังนั้นจึงได้วิเคราะห์ตัวอย่างแนวคิดในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

ชุมชนนางเลิ้งในกรุงเทพมหานครมีวัฒนธรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ ซึ่งส่วนมากเกี่ยวข้องกับประเพณีและทัศนคติทางศาสนาที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน วัฒนธรรมที่พบในชุมชนนางเลิ้งในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วัฒนธรรมอาหารที่มีวัฒนธรรมอาหารที่หลากหลายถือกำเนิดมานาน และสถานที่สำคัญ เช่น วัดสมณานัมบริหาร พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว บ้านต้นรำ และบ้านนราศิลป์

เพื่อป้องกันและรักษามิให้วัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้งหายไป จึงได้สรุปแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรม ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ชนทุกกลุ่มเห็นคุณค่า และร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของชาติ และท้องถิ่น อันเป็นมรดกของชาติไม่ให้สูญหายไป
2. ขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม รณรงค์ให้ประชาชน เอกชน ตลอดจนหน่วยงานของรัฐเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย นำไปสู่การประสานงาน การบริการความรู้ ตลอดจนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นต้น
3. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน
4. สร้างทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวัฒนธรรมว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติของทุกคน ดังนั้น ทุกคนจึงมีหน้าที่ในการดูแลรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป
5. ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เช่น สิทธิในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

6. จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

แนวคิดเกี่ยวกับฟื้นฟูและการอนุรักษ์การแสดงโขน

การฟื้นฟูและอนุรักษ์การแสดงโขนเป็นเรื่องสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจ รักษาวัฒนธรรมของชุมชนและสืบทอดได้ในระยะยาว โขนเป็นการแสดงศิลปะที่มีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทย แนวคิดที่สามารถนำมาปรับใช้ในการฟื้นฟูและอนุรักษ์การแสดงโขน มีดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับโขน ควรมีการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับโขนให้กับเยาวชนและชุมชนในพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง และนอกพื้นที่ชุมชนนางเลิ้ง เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความรู้เกี่ยวกับการแสดงโขน โดยการจัดการโครงการเรียนรู้เพื่อสอนเทคนิคการแสดงโขน และเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของโขน การจัดการเรียนรู้โขนในโรงเรียน

2. สนับสนุนการผลิตโขนและการสร้างสรรค์โขนใหม่ ๆ โดยการให้การสนับสนุนทางการผลิต ปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการผลิต หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตโขน และการใช้เทคนิคและวัสดุใหม่ ๆ มาทดแทนวัสดุดั้งเดิมที่มีความคงทนน้อยกว่าและอาจชำรุดเร็วกว่า เพื่อสร้างโขนที่มีคุณภาพและยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของโขนไทยไว้ได้

3. ส่งเสริมการแสดงโขน ควรให้มีการแสดงโขนในทุก ๆ ภูมิภาค โดยการจัดกิจกรรมที่เป็นการแสดงโขนให้กับชุมชนและผู้สนใจได้มีโอกาสเข้าร่วมฝึกโดยไม่ค่าใช้จ่าย โดยมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญในการแสดงโขนมาช่วยสอนและแสดงตัวอย่างให้กับผู้สนใจ

แนวคิดเกี่ยวกับฟื้นฟูและการอนุรักษ์การแสดงละครชาตรี

การแสดงละครชาตรีเป็นการผสมผสานของการแสดงโนราห์ชาตรีกับละครในและละครจำแบบภาคกลาง การรวมกลุ่มของผู้ที่ประกอบอาชีพทางการแสดง ในตรอกละครของชุมชนนางเลิ้งคือ ครูพูน เรื่องนันทน์ ลักษณะสำคัญของการแสดงละครชาตรีของตรอกละคร คือ การร้อง การรำ การตอบทด้วยคำพูด เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกอบการแสดงละครชาตรีของตรอกละคร มี 5 ชนิดคือ โทนชาตรี กลองตุ๊ก กรับ ฉิ่ง ปี ในการวางแผนทางการพัฒนาศิลปะการแสดงละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้ง ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนมาวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีการพัฒนาศิลปะการแสดงพื้นบ้านได้ดังนี้

1. ควรสร้างมาตรฐานให้เกิดขึ้นในคณะละครของตนเอง มีการส่งเสริมให้สมาชิกในคณะได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกระบวนการทำรำ ด้านดนตรีที่บรรเลงประกอบการแสดง ด้านเครื่องแต่งกาย ด้านอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการแสดง จากครูอาวุโส นักแสดงผู้ใหญ่หรือนักแสดงรุ่นพี่

2. สนับสนุนบุคลากรในชุมชนได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านการแสดงละครชาตรี ให้สมาชิกในคณะละครได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานการศึกษาเปิดอบรมด้านดนตรีนาฏศิลป์

3. การส่งเสริมให้เยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องละครชาตรีในรูปแบบที่น่าสนใจ รวมทั้งการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแก่เยาวชนทั้งภายในและภายนอกชุมชนนางเลิ้ง

4. แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรให้ความสนใจในประเด็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนมากขึ้น แต่หน่วยงาน ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในงานด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเภทต่าง ๆ

การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การสร้างความตระหนัก และจิตสำนึกอย่างมีส่วนร่วม ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น เห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะเป็นต้นทุนสำคัญในการพัฒนา ต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการ บูรณาการองค์ความรู้จากสหวิทยาการ และความรู้สมัยใหม่ เข้ากับความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่น ดังนั้นการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงไม่สามารถพัฒนาขึ้นได้โดยปัจจัยภายในหรือศักยภาพที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว จำเป็นที่จะต้องเข้าใจสถานการณ์ภายนอกที่เป็นทั้งโอกาส ผลกระทบ และภาวะคุกคาม ในการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงถือเป็นแนวทางหรือทางเลือกหนึ่งของการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมในชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในชุมชน เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ต่อยอด และเผยแพร่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในชุมชน ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ นำไปสู่การสร้างมูลค่าและโอกาสทางเศรษฐกิจ รวมถึงกระบวนการทางสังคมและการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมร่วมกัน โดยมีหลักการที่สำคัญ 7 ประการ ดังนี้

1. เคารพในสิทธิและความหลากหลายทางวัฒนธรรม
2. การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในชุมชน
3. การสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

4. การมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
5. การก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และความตระหนัก
6. คำนิยามถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
7. ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

โดยมีองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในชุมชน
2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน
3. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้
5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่าของวัฒนธรรม

สำหรับการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น สามารถทำได้ดังนี้

1. ศึกษาและบันทึกข้อมูลวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง เพื่อให้เข้าใจและรู้จักกับความเป็นเอกลักษณ์หรือสิ่งที่เป็นจุดเด่นและความสำคัญของวัฒนธรรมนั้น
2. สร้างศูนย์กลางเรียนรู้ที่สามารถนำเสนอวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชนนางเลิ้งให้แก่ผู้ที่สนใจ เช่น สร้างพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรม หรือศูนย์กลางการเรียนรู้วัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน
3. สร้างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง เช่น การเดินทางไปที่ท่องเที่ยวชมสถานที่ประวัติศาสตร์ เช่น โรงภาพยนตร์เฉลิมธานี บ้านนราศิลป์ ตรอกละครชาตรี มีการจัดการแสดงต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างสินค้าหรืออาหารท้องถิ่น

การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเสริมสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์และการรักษาวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนางเลิ้งได้อีกด้วย

สรุป

การนำบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร มาวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคนั้น จะสามารถเห็นถึงข้อดีข้อเสียในชุมชน ซึ่งเมื่อรู้จักและเข้าใจข้อดีและข้อเสียของชุมชนแล้ว จะช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม รวมไปถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างเหมาะสม

การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร โดยการให้ชุมชนนางเลิ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถสร้างโอกาสให้แก่ชุมชนในการแสดงความเป็นเอกลักษณ์และความหลากหลายของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนให้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้รับรู้และได้สัมผัสผ่านกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้น เช่น การเที่ยวชมชุมชนนางเลิ้งแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การแสดงวัฒนธรรมและศิลปะ การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม อาหารและสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาและการสืบค้นที่เป็นขั้นตอนสำคัญในการเข้าใจและรู้จักวัฒนธรรมที่สูญหาย การศึกษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ การสัมภาษณ์กับผู้รู้จักวัฒนธรรมดังกล่าว เป็นต้น เป้าหมายคือให้เกิดการเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับลักษณะและบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชน โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

สรุป

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

การศึกษบริบทพื้นที่และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ทำให้ได้รับทราบความเป็นมาของชุมชนนางเลิ้ง โดยมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่บนถนนนครสวรรค์ ทางทิศตะวันตกในพื้นที่แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ด้วยศักยภาพของทำเลที่ตั้งที่มีความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ในอดีต ผ่านถนนสายสำคัญ เช่น ถนนนครสวรรค์ ถนนหลานหลวง ถนนราชดำเนินนอก และถนนจักรพรรดิพงษ์ ทำให้เกิดจุดรวมกิจกรรมและกลายเป็นย่านของกลุ่มสังคม อาคารบ้านเรือนแถบนี้มีสถาปัตยกรรมที่สวยงามและเป็นตลาดและย่านที่ขึ้นชื่ออย่างมากด้านอาหารนานาชาติ ชุมชนนางเลิ้งประกอบด้วยย่านตลาดนางเลิ้งและย่านวัดสุนทรธรรมทาน ด้วยความเก่าแก่ของชุมชนที่มีมาตั้งแต่รัชสมัยของรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ชุมชนมีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ สถานที่สำคัญได้แก่ บ้านนราศิลป์ บ้านเต็นรำ ตรอกละครชาตรี และบ้านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี และเมื่อพิจารณาถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรม พบว่าส่วนใหญ่เป็นแหล่งที่ตั้งของกลุ่มอาคารในช่วง พ.ศ. 2394 – พ.ศ. 2450 มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และได้รับอิทธิพลจากตะวันตก มีอายุเฉลี่ย 50 – 100 ปี รวมถึงขนมโบราณที่มีการค้าขายกันมาอย่างยาวนาน

2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองระหว่างประเทศ ชุมชนนางเลิ้งเป็นหนึ่งในชุมชนบริเวณพื้นที่ชั้นนอกของเกาะรัตนโกสินทร์ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา ตลาดและโรงภาพยนตร์ถูกแทนที่ด้วยศูนย์บันเทิงแห่งใหม่ ประชาชนส่วนใหญ่ย้ายออกไปนอกพื้นที่ที่มีแนวโน้มเศรษฐกิจที่ดีกว่า ทำให้ชุมชนนางเลิ้งไม่มีอิทธิพลต่อการดึงดูดผู้คนจากพื้นที่ภายนอกให้เข้ามาใช้บริการมากดังอดีต รวมถึงวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตก็ค่อย ๆ ถูกลืมและสูญหายไปตามเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป

การสนับสนุนจาก กรุงเทพมหานครและภาครัฐที่เกี่ยวข้องก็ต้องมีส่วนร่วมที่จะช่วยรักษาวัฒนธรรมเก่าแก่นี้ไว้ ขณะที่ชุมชนก็ต้องร่วมช่วยกันรักษาวัฒนธรรมอันดีงามและต่อยอดต่อไป

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร

การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายเป็นกระบวนการที่อาจต้องใช้เวลาอันยาวนานและมีความซับซ้อนในบางกรณี

1. การศึกษาและการสืบค้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่สูญหายจะช่วยให้เราเข้าใจลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมของชุมชน อาจมีการศึกษาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ การสัมภาษณ์กับผู้รู้จักวัฒนธรรมของชุมชน หรือการศึกษารรณกรรมและงานศิลปะที่เกี่ยวข้อง

2. การสนับสนุนทางการเงินสามารถช่วยให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายได้ เช่น การให้ทุนสนับสนุนให้กับโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรม การสนับสนุนการศึกษาและการฝึกอบรมให้แก่ผู้ที่สนใจเรื่องนี้ เป็นต้น

3. การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่สูญหายและความสำคัญของการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมจะช่วยให้ผู้คนเข้าใจและรู้จักวัฒนธรรมเหล่านั้นมากขึ้น

วัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ที่ควรค่าแก่การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมให้คงอยู่กับชุมชน คือ ละครชาตรี และ การแสดงโขนของชุมชน

3.1 แนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม (ละครชาตรี) เพื่อสืบสานความรู้และประสบการณ์ที่สำคัญในอดีตของชุมชน และส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ทำความรู้จักและรักษาละครชาตรีเป็นทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่น่าภูมิใจและให้ความสำคัญในชีวิตประจำวัน จึงมีแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมดังนี้

3.1.1 ศึกษาและสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับละครชาตรีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเป็นขั้นตอนสำคัญในการเข้าใจประวัติศาสตร์และความหมายทางวัฒนธรรมของละครชาตรี

3.1.2 การนำละครชาตรีเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อให้ นักเรียนได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับละครชาตรีอย่างละเอียด สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรม การแสดงละครชาตรีหรือการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการแสดงได้

3.1.3 รัฐบาลหรือหน่วยงานท้องถิ่นสามารถสนับสนุนการแสดงละครชาตรีที่มี ความสำคัญทางวัฒนธรรมได้ เช่นการจัดงานแสดงละครชาตรีในวันสำคัญ การให้ทุนสนับสนุนการ ฟื้นฟูละครชาตรี เป็นต้น

3.1.4 สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับละครชาตรีและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงละครชาตรี ควรรักษาไว้ในสภาพดี เพื่อให้สามารถใช้งานและแสดงได้อย่างถูกต้อง

3.1.5 สื่อมวลชนและสื่อออนไลน์สามารถเป็นช่องทางในการสร้างความสนใจ และเพื่อกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่สนใจและรักษาละครชาตรีได้ การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจเกี่ยวกับละคร ชาตรีในสื่อต่าง ๆ

3.1.6 การสนับสนุนศิลปินและนักแสดงที่มีความสามารถในการแสดงละครชาตรี เช่น การจัดการฝึกอบรมและการให้ทุนสนับสนุนให้ศิลปินสามารถศึกษาและฝึกฝนทักษะการแสดง ละครชาตรีเพิ่มเติมได้

การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมในส่วนของละครชาตรีเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา และแรงงานมาก เนื่องจากต้องรวบรวมข้อมูล ศึกษาความรู้ และร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูละครชาตรีเป็นสิ่งที่มีความคุ้มค่า และสร้างความภูมิใจในวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์ของชุมชนที่สูงขึ้น

3.2 แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม (การแสดงโขน) โขนคือละครที่มีความ สำคัญทางวัฒนธรรมและศิลปะของประเทศไทย ได้รับการยึดถือและรับรู้อย่างยาวนาน โขนเป็น ละครมีการแสดงเป็นกลุ่ม และแสดงความลึกซึ้งด้วยการใช้ภาษาบَابัด แนวทางการฟื้นฟูและ พัฒนาวัฒนธรรมการแสดงโขน มีดังนี้

3.2.1 การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโขนเช่น ประวัติศาสตร์การแสดง, ลักษณะการ แสดง, สำหรับตัวละครและความหมายทางวัฒนธรรมของโขน การศึกษาและสืบค้นข้อมูลเหล่านี้เป็น สิ่งสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์ละครโขนให้มีความเข้าใจอย่างถูกต้อง

3.2.2 การฝึกอบรมศิลปะการแสดง ควรฝึกอบรมกับผู้เชี่ยวชาญที่มี ประสบการณ์ เพื่อเรียนรู้ทักษะและเทคนิคการแสดงโขนอย่างถูกต้อง

3.2.3 การแสดงโขนให้กับสาธารณชนเพื่อเพิ่มความนิยมและความรู้ในการแสดง โขน สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการแสดงก็ควรได้รับการจัดสร้างและบำรุงรักษาให้เหมาะสม

3.2.4 หน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชนสามารถสนับสนุนการสร้างผลงาน โขนที่มีคุณภาพและสามารถเสนอแก่ประชาชนได้ เช่น การให้ทุนสนับสนุนโครงการการแสดงโขน

4. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยแนวทางในการพัฒนาและฟื้นฟูวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร มีความหลากหลายและสามารถช่วยให้เราเข้าใจและพัฒนาวิธีการที่ดีในการดำเนินกระบวนการดังกล่าวได้ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมีดังนี้

1. การศึกษาและการสืบค้นเพื่อเข้าใจลักษณะของวัฒนธรรมที่สูญหายและตำราเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเหล่านั้น เช่น สิ่งที่เหลือเอาไว้จากการฟื้นฟูศิลปะที่สูญหายหรือการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

2. สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตที่ส่งผลให้วัฒนธรรมสูญหาย มีปัจจัยอะไรที่เป็นสาเหตุหรือองค์ประกอบที่ส่งผลให้เกิดการสูญหายและทำให้เราเสียข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้นไป

3. การวิจัยในแนวทางที่เน้นการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่สูญหาย อาจเป็นการศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการช่วยฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมที่สูญหายของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร มีข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กรุงเทพมหานคร หรือภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเป็นแนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการเก็บรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนมีประโยชน์ต่อชุมชนในหลาย ๆ ด้านดังต่อไปนี้

1.1 สร้างรายได้และการอาชีพ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนช่วยสร้างโอกาสให้กับชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้กับประชากรในชุมชนที่มีศักยภาพในการให้บริการท่องเที่ยว เช่น การจัดทัวร์ท้องถิ่น การขายสินค้าท้องถิ่น หรือการให้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้ได้มีอาชีพและรายได้

1.2 เป็นการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนช่วยสนับสนุนให้ชุมชนมีการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน นักท่องเที่ยวสามารถได้รับประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และประเพณีของชุมชน

1.3 การท่องเที่ยวชุมชนจะช่วยส่งเสริมความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของภาพและมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักท่องเที่ยว ซึ่งช่วยสร้างความเข้มแข็งและสัมพันธ์ที่ยาวนานระหว่างกัน

1.4 สร้างความสำคัญและการอนุรักษ์วัฒนธรรม การท่องเที่ยวชุมชนสามารถสร้างความสำคัญและการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชน นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้สัมผัสและเข้าถึงธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นยังส่งเสริมการอนุรักษ์และ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในชุมชนนั้น ๆ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนมีผลดีอย่างมากต่อการสร้างอนาคตที่ยั่งยืนและการ พัฒนาท้องถิ่น และยังเป็นที่ยอมรับในการสร้างรายได้และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 การส่งเสริมการตลาด สร้างแคมเปญการตลาดที่เน้นการประชาสัมพันธ์ชุมชนที่ มีความเป็นเอกลักษณ์ ใช้สื่อสังคมออนไลน์และเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์อย่างรวดเร็ว เพื่อดึงดูด ความสนใจของนักท่องเที่ยว

2.2 ส่งเสริมการพัฒนาทักษะและความรู้ในชุมชน การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและ ความรู้ให้แก่ประชากรท้องถิ่น เช่น การสอนภาษาต่างประเทศ การฝึกทักษะการนำเสนอ หรือการ พัฒนาทักษะธุรกิจเล็ก ๆ ในชุมชน

2.3 สร้างความสามัคคีในชุมชน สนับสนุนกิจกรรมที่ชุมชนสามารถร่วมกันในการ สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือ เช่น การจัดงานเทศกาลท้องถิ่น การก่อสร้างพื้นที่สาธารณะ ที่สร้างสรรค์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้รับประสบการณ์ที่แท้จริงในชุมชน

2.4 สนับสนุนการรักษาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากร ส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน การส่งเสริมการใช้ พลังงานทดแทน หรือการสนับสนุนโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.5 สร้างพันธมิตรท้องถิ่น สร้างพันธมิตรกับภาคีเครือข่ายท้องถิ่น เช่น โรงแรม ท้องถิ่น ร้านอาหารท้องถิ่น หรือศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างระบบสนับสนุนและ โครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืนสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน

2.6 ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สร้างแผนการจัดการท่องเที่ยวท้องถิ่นที่ยั่งยืนและ คำนึงถึงการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ และสร้างกระแสการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชนนั้น

การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนต้องเป็นกระบวนการที่ยั่งยืนและคำนึงถึงประโยชน์ ทั้งสำหรับชุมชนและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์และการสร้างความตระหนักให้กับ นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสำเร็จในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถจะศึกษาหาข้อมูลได้ในทุกมิติ เพียงศึกษาในขอบเขตการวิจัยที่กำหนดไว้ในการศึกษาวิจัยนี้เท่านั้น ยังมีขอบเขตการศึกษาวิจัยในมิติอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังมีรายละเอียดดังนี้

3.1. การศึกษาวิจัยในครั้งหน้าเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของการวิจัยที่ชัดเจนและมีความหลากหลายมากขึ้น อาจทำการขยายขอบเขตของการศึกษา จากเดิมเป็นชุมชนในกรุงเทพมหานคร ให้เป็นชุมชนกรุงเทพมหานครรอบนอก หรือชุมชนในปริมณฑล

3.2. ศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในเรื่อง วัฒนธรรมและประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่คาดหวังในการเข้าชมชุมชน ศึกษาทั้งความสำคัญและสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวังในการประสบการณ์วัฒนธรรมเพื่อเข้าใจความต้องการและสร้างสรรค์กิจกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการ

3.3. ศึกษาและวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่น ที่มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์กับสถาบันที่เกี่ยวข้อง เช่น การทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยหรือองค์กรท้องถิ่นในการศึกษาและการบูรณาการการท่องเที่ยวท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหาย

3.4. ศึกษาและวิเคราะห์โมเดลและการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมในชุมชนอื่น ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ หรือระดับนานาชาติ อาจศึกษาจากผลการวิจัยหรือศึกษาเครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

จุฑาพรรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

นียบรรณ วรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม: แนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมา และสาระสำคัญ
ด้านมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2550.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์, 2548.

พิภพ วังเงิน. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2547.

วรรณาวงษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

วัฒนธรรม, กระทรวง. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2559.

ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กรม. มาตรฐานการพัฒนาเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2549.

สนธยา พลศรี. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, 2545.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 23, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2546.

อคิน รพีพัฒน์. วัฒนธรรมคือความหมาย : ทฤษฎีและวิธีการของตีลฟฟอร์ด เกียร์ซ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2551.

อรุณี ต้นศิริ. วัฒนธรรมถิ่น วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2549.

วารสารและหนังสือพิมพ์

กาญจนา แสงลิ่มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลิ่มสุวรรณ. “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, วารสารนักบริหาร. ปีที่ 32 (4), 2555. หน้า 139-146.

เขมิกา อีรพงษ์. “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการออกแบบประสบการณ์”, ศิลปกรรมสาร. ปีที่ 13 (1), มกราคม-มิถุนายน 2563. หน้า 6-7.

ณัฐวุฒิ สุวรรณทิพย์ และคณะ. “การสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทาง
ศิลปะวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองเตน: ตลาดน้ำสามคลองสองเมืองของจังหวัดสงขลาและ
จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วารสารการจัดการสมัยใหม่. ปีที่ 15 (2), กรกฎาคม-ธันวาคม
2560. หน้า 78-89.

ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ. “แนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรม พื้นที่หมู่บ้าน
น้ำพร อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย”, วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
ปีที่ 13 (2), กรกฎาคม-ธันวาคม 2564. หน้า 176-177.

นิยม พัฒนศรี และ พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. “การบริหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาของ
เทศบาลตำบลดอนทราย อำเภควนขนุน จังหวัดพัทลุง”, วารสารวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. ปีที่ 8 (1), มกราคม-มิถุนายน 2564. หน้า 284.

พรสวรรค์ จันทะวงศ์. “แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ (การขับลื้อ) ตำบลสะเมิงใต้
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่”, วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่. ปีที่ 20 (1), มกราคม-
มิถุนายน. หน้า 42.

พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวิโร (ต้นบริบูรณ์). “การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพระสงฆ์”, วารสารศิลป
ศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ. ปีที่ 2 (3), กันยายน-พฤศจิกายน 2563. หน้า 570.

ละเอียด ขจรภัย. “กลยุทธ์การสื่อสารและเครือข่ายวัฒนธรรมไทยพวนแบบมีส่วนร่วม อำเภอบ้านหมี่
จังหวัดลพบุรี”, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม
ราชูปถัมภ์. ปีที่ 11 (3), กันยายน-ธันวาคม 2560. หน้า 170.

วัชระ ชัยเขต และคณะ. “การฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน
คลองเตน”, การประชุมหาญใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 11.17 กรกฎาคม
2563. หน้า 161.

สมบัติ นามบุรี และ อติวุติ หน้มนี่. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ประเพณีวัฒนธรรม
ท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ”, วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมการท้องถิ่น. ปีที่ 7 (6),
มิถุนายน 2564. หน้า 125.

สุรุฒิ ปัดไธสง. “วัฒนธรรมชุมชน : เจื้อนไขความเข้มแข็งชุมชน/หมู่บ้าน”, วารสารพฤติกรรมศาสตร์.
ปีที่ 8 (1), กันยายน 2545. หน้า 13.

อรมน ปั่นทอง และ วรวิทย์ประสิทธิ์ผล. “แนวทางการสื่อสารเพื่อสืบต่อมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้า
ทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์. ปีที่ 5 (1), มกราคม-มิถุนายน 2564. หน้า 149, 155.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

นพดล อินทร์จันทร์ และคณะ. “การสำรวจการจัดกิจกรรมและการให้บริการพื้นที่ทางวัฒนธรรมด้าน
ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวัฒนธรรมและศิลปะ, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2555.

พระครูปลัดศิวิรักษ์ ภาทรญาโณ (หน่อต้อย). “การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนใน
หมู่บ้านดงป่าจั่ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย, 2563.

รัตนภรณ์ ศิริชยานันท์. “วัฒนธรรมองค์โรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2542.

กฎหมาย

“ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580)”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก,
13 ตุลาคม 2561, หน้า 4-9.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

มหาดไทย, กระทรวง. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. “มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ
วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น”. คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 119/2549 ลงวันที่
12 เมษายน 2549.

“แผนปฏิบัติราชการ ระยะ 5 ปี ในวาระแรก ระยะ 3 ปี (พ.ศ.2563-2565)”. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
แผนปฏิบัติราชการ ธ.ค.2562.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

วัฒนธรรม, กระทรวง. “แผนยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.m-culture.go.th/culture01/culture01-uploads/libs/document/68a4c6056b.pdf>, 2547.

จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ. “การเสริมสร้างวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://www.gotoknow.org/posts/344761>, 2555.

ทีมวิกิฮาว. “วิธีการอนุรักษ์วัฒนธรรม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikihow.com/%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B9%8C%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1>, 2562.

“ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580)”. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/ratchakitcha-national-strategy-2561-2580/, 2561.

สินชัย. “วัฒนธรรมไทยและประเพณีไทย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://sites.google.Com/site/sinchai2125/d13-1>, 2542.

สุมาลี เฉลิมชัย. “ความหมายของวัฒนธรรม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/377088>, 2555.

ภาษาต่างประเทศ

Books

McKercher, B. and Du Cros, H.. Culture tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management. United Kingdom : Routledge, 2002.

ภาคผนวก

ภาพสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ : นางสาวเกรช มหาดำรงกุล
วัน เดือน ปี เกิด : 1 ตุลาคม 2511
การศึกษา : ปริญญาตรี ศิลปะศาสตร์บัณฑิต Pepperdine University
: ปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ
ศศินทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการทำงานโดยย่อ

: บรรณาธิการ หนังสือ Frame 2006
: พิธีกร รายการที่ประเทศไทย ช่อง 5, รายการบ้านเลขที่ 5 ช่อง 5,
รายการเงินทองของง่าย ช่อง 7, ข่าว GMM25
: ได้รับเกียรติร่วมแสดงในภาพยนตร์ระดับประเทศ
เรื่อง ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 1-6
โดยรับบทเป็น พระสุพรรณกัลยา
ตำแหน่งปัจจุบัน : กรรมการบริหารของกลุ่มบริษัทคอสมอ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน)
: นักแสดง / พิธีกร